

Modern Ulusun Anatomisi: Türkiye ve Yunanistan’da Beden Politikaları (1923-1939)

Gülen Göktürk Baltas, Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

ORCID: 0000-0002-7097-2548

E-Posta: gulen.gokturk@gmail.com

Öz

1923-1939 yılları arasında, İki Savaş Arası Dönemde (1918-1939) Türkiye ve Yunanistan birbirlerine karşı on yıllarca süren savaşların ardından bir yandan ulus-devlet olma süreçlerini tamamlarken, bir yandan da modern birer devlet olma yolunda kendi prototip vatandaşlarını şekillendirme sürecine girmişlerdir. Özellikle 1930’lardaki ilişkilerinde hem diplomatik hem de özel bir çaba ile spor alanında dostane bir çizgi takip eden iki ülke bunu destekler bir biçimde beden politikaları konusunda birbirlerini yakından takip etmişlerdir. Bu süreçte Türk ve Yunan takımları devletlerinin bu konudaki teşviklerinin etkisiyle defalarca futbol ve daha sonra basketbol maçları yapmış ve iki ülkenin sporcuları Balkan Oyunlarında karşı karşıya gelmişlerdir. Savaşlar arası dönemde her ne kadar Yunanistan’da siyasi istikrar inişli çıkışlı olsa da, her yeni iktidarın beden politikaları konusundaki çizgisi benzerlik göstermektedir. Beden politikaları bağlamında her iki ülkede de -pek çok başka ülkede olduğu gibi- dönemin faşist rejimleri olan İtalya ve Almanya’dan etkilene gözelemlenmektedir. Mussolini’nin faşist rejiminin, sporu hükümetin ayrılmaz bir parçası olarak kullanan ilk rejim olduğu iddia edilir. Mussolini’nin modelinden kaynaklanan stratejilerin çoğu, Nazi Almanya’sında da benimsenmiştir. Öjeni, vatandaşın beden ve ruh sağlığının ve hatta ahlaki değerlerinin önemsenmesi, kadın bedenine medikal yaklaşımlar, çocuk yetiştirmeye ve gençlere yönelik özel ilgi o dönemde esen faşizm rüzgârının iki ülkedeki yansımalarıdır. Yunanistan, bu dönemdeki beden ve spor politikalarını Antik Yunan Medeniyetinin görkemli dönemlerine atıf yaparak meşrulaştırırken; Türkiye, Osmanlı geçişinin üzerinden atlayarak Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi ile Türklüğün ve Türkçenin kadimliğine vurgu yapmıştır. Ek olarak, yıllar süren savaşlar sonucunda azalmış ve yıpranmış nüfusu verimli üreticiler ve olası savaşlara yönelik güçlü askerler haline getirme kaygılarının, dönemin politikalarını şekillendirmedeki etkisi yadsınamaz. Yani, beden politikaları rejime gönülden bağlı yurttaşlar yetiştirmeyle ilişkiliyken, beden eğitimi de vatandaşın ideolojik şekillenmesinin bir uzantısıdır. Elinizdeki makale Türkiye ve Yunanistan’ın spor ilişkilerini Türkiye’de *Cumhuriyet*, Yunanistan’da ise spor gazeteleri üzerinden incelemektedir. Beden politikaları ikincil literatür üzerinden karşılaştırılmaktadır. Yöntem olarak niteliksel içerik analizi ve literatür incelemesi kullanılmakta ve kuramsal olarak Foucault’un biyoiktidar ve biyopolitika

kavramlarından yararlanılmaktadır. Özellikle İki Savaş Arası Dönemde Foucault'un modern devletler üzerine yaptığı tespitler faşist rejimler ve dönemin ikliminden etkilenen ülkelerde bir apaçıklık olarak ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-Yunanistan, Beden Politikaları, İki Savaş Arası Dönem, Biyopolitika, Spor ilişkileri.

The Anatomy of the Modern Nation: Body Politics in Turkey and Greece (1923–1939)

Abstract

Between 1923 and 1939, in the interwar period (1918-1939), Turkey and Greece, following decades of warfare against each other, were simultaneously completing their nation-state formation processes and engaging in the construction of their own prototype citizens on the path to becoming modern states. Especially during the 1930s, both countries, following a diplomatically and personally cultivated friendly line in the field of sports, closely monitored each other in terms of body politics. In this context, Turkish and Greek teams, with state encouragement, played numerous football—and later basketball—matches against each other, and athletes from both countries competed in the Balkan Games. Although Greece experienced political instability throughout the interwar period, successive governments demonstrated a consistent approach toward body politics. In both countries—much like in many others—body politics were significantly influenced by the fascist regimes of Italy and Germany. Mussolini's fascist regime is often regarded as the first to systematically integrate sports into state governance. Many of the strategies developed under Mussolini were later adopted by Nazi Germany. The influence of fascism during this era can be seen in the emphasis on eugenics, the physical and mental health of citizens, moral values, medicalized views of women's bodies, and special attention to child-rearing and youth. Greece legitimized its body and sports policies through references to the glorious periods of Ancient Greek civilization, while Turkey deliberately distanced itself from the Ottoman past and emphasized the antiquity of Turkishness and the Turkish language through the Turkish History Thesis and the Sun Language Theory. Moreover, concerns about transforming a war-torn and diminished population into productive citizens and strong soldiers in anticipation of future conflicts undeniably shaped the political climate of the time. Thus, body politics were directly linked to the cultivation of citizens loyal to the regime, while physical education functioned as an extension of ideological formation. This article examines the sporting relations between Turkey and Greece through the lens of *Cumhuriyet* newspaper and Greek sports newspapers. Body politics are compared through secondary literature. The methodology involves qualitative content analysis and literature review, and the study draws theoretically on Michel Foucault's concepts of biopower and biopolitics. Particularly in the

interwar period, Foucault's insights on modern states manifest with striking clarity in countries influenced by fascist regimes and the broader climate of the era.

Keywords: Turkey-Greece, Body Politics, Interwar Period, Biopolitics, Sports Relations.

Giriş

11 Kasım 1918 ile 11 Eylül 1939 arasında kalan süreç dünya tarihinde İki Savaş Arası Dönem olarak adlandırılmaktadır. 1919-1922 yılları arasında birbirleriyle savaşmış olan Türkiye ve Yunanistan özelinde bu dönemin Lozan Antlaşması'nın imzalandığı 24 Temmuz 1923 tarihinde başladığını söylemek doğru olacaktır. Türkiye'de Kurtuluş Savaşı olarak adlandırılan bu savaşın neticesinde Osmanlı İmparatorluğu tarihe karışırken, Türkiye Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Öte yandan, Yunanistan'da yaklaşık yüz yıl süren 'Büyük Ülkü' politikası nihayete ermiş ve ülke, Türkiye'ye göre çok daha çalkantılı bir siyasi sürece girmiştir. İki komşu ülke ayrıca Lozan Antlaşması'na bağlı Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Sözleşmesi (30 Ocak 1923) ile nüfuslarını din kriterini temel alacak şekilde homojenleştirmişlerdir. 1920'lerin diplomatik çalkantılarını takiben, 1930'lardan 1950'lere kadar bu ülkelerin birbirleriyle olan ilişkileri az dalgalı bir seyir izlemiştir. İlişkileri iki yüz yıldır pamuk ipliğine bağlı olan bu iki ülkenin İki Savaş Arası Dönemdeki ilişkileri pek çok açıdan dikkat çekicidir. Özellikle 1930'lardaki yakınlığın elbette konjonktürel olarak iki ülkenin o dönemdeki çıkarları ve tehdit olarak algıladıkları unsurlar çerçevesinde şekillendiği şüphesizdir ve bu sebepler başka bir çalışmanın konusudur. Bu çalışmada, iki ülkenin ulusal bedeni kurgulama biçimleri birbirleriyle ve dönemin faşist rejimleri olan İtalya ve Almanya ile olan benzerlikleri açısından incelenecektir. Türkiye ve Yunanistan'ı beraber ele almamızın önemi, iki ülkenin de ulus inşa etme süreçlerinde birbirlerini 'öteki' olarak algılamasından kaynaklanmaktadır. İki Savaş Arası Dönemde dostluk vurgusunun altında yatan rekabet de çoğu zaman belirgindir ve birbirini yakından takip etme kültürel konularda da geçerlidir. Makalede öncelikli olarak Michel Foucault'un (2024: 8) anlamlı soruları elimizdeki iki devlete yöneltilmektedir. Türkiye ve Yunanistan'da devlet İki Savaş Arası Dönemde nasıl belli alanlara yayılmış, nasıl yeni pratikler icat etmiş, kurmuş ve geliştirmiştir?

Vatandaşların beden sağlığı ile ilgilenmek Avrupa'da yükselen faşizm ile yakından ilgilidir. Bill Murray (1996), 1930'lar boyunca diktatörlerin, yeni teknolojilerin de yardımıyla, kitleleri manipüle etmek ve işçileri, daha ciddi problemlerine odaklanmaktan alıkoymak için sporu keşfettiklerini iddia etmiştir. Ona göre Mussolini'nin faşist rejimi sporu hükümetin

ayrılmaz bir parçası olarak kullanan ilk rejimdir. Mussolini'nin modelinden kaynaklanan stratejilerin çoğu, yirminci yüzyılda Nazi Almanya'sı tarafından kopyalanmıştır (Murray, 1996: 65). Irk güzelliği ve öjeni gibi düşünceler İtalya'da faşistlerin, Almanya'da Nazilerin iktidar olması ile tüm dünyada bir ölçüde etkisini göstermiştir.

Victor D. Cha'ya göre spor, ulus inşasının güçlü bir sembolü olabilir. Özellikle genç uluslarda veya yeni kurulan uluslarda birlik ve kimlik duygusunu teşvik eder. Ayrıca spor, bir ulusun kolektif hayal gücünü yakalama konusunda eşsiz bir yeteneğe sahiptir. Bir sporcu ülkesi adına yarıştığında ve zafer kazandığında, vatandaşlar arasında bir başarı duygusu ve ulusal gurur uyandırır. Spor ve kimlik arasındaki duygusal bağ hayati önem taşır. Bir galibiyet, bir ulusun küresel konumunu pekiştirebilir veya uğruna çabaladığı idealleri temsil edebilir. Spor etkinlikleri son derece duygusaldır ve genellikle ulusal gurur ve kendini tanıma anları olarak işlev görür (Cha, 2009: 1585). Türkiye ve Yunanistan sporun bu işlevinin farkındadır.

Bu makalede üç temel mesele ele alınacaktır. Birincisi diplomatik yakınlaşmayı takiben karşımıza çıkan Türk-Yunan spor ilişkileridir. İkincisi, iki ülkede de devletin ve milletin sürekliliği için öjeni ve insan bedeni üzerinden milli verimliliğin sağlanması konusudur; yani, sağlıklı işçiler, askerler ve onları yetiştiren bilinçli ve sağlıklı anneler yetiştirme arzusudur. Bu arzuya arka planda eşlik eden ve meşruiyet kazandıran devamlılık tezidir. Üçüncü konu ise iki ülkenin de kadın sağlığına ve bedenine olan medikal yaklaşımıdır. Bu başlıklar Michel Foucault'un (2007: 101-102, 105) 'biyoiktidar' ve 'biyopolitika' kavramları bağlamında ele alınacaktır. Yani, iktidarın yaşamı yönlendirme işlevleri üzerinde durulacaktır. Modern çağda iktidar, yaşam üzerinde ve yaşam sürdürükçe etkilidir. Ölümle iktidarın sınırı çizilir. Biyoiktidarın yaşamı yönlendirme işlevleri yaşamı sağlama, destekleme, güçlendirme, çoğaltma ve düzenlemedir. Yaşam mekanizmalarını açık seçik hesaplama alanına sokan ve bilgi iktidarını insan yaşamının dönüştürücüsü haline getiren olayların toplamı da biyopolitikadır. Makalede başlıktan anlaşıldığı gibi karşılaştırmalı bir yaklaşım ele alınmış, Türkiye ve Yunanistan birbirleriyle ve beden politikaları açısından dönemin faşist rejimleri olan İtalya ve Almanya ile kıyaslanmıştır.

Makalenin 'Spor İlişkileri' bölümü için *Cumhuriyet* gazetesinin iki ülkenin spor ilişkilerinin en yoğun olduğu dönem olan 1930-1939 yılları arasındaki nüshaları incelenmiştir. Ayrıca Yunan Parlamentosu'nun dijital arşivi üzerinden başta *Athlitismos* (Spor), *Athlitiki İmera* (Spor Günü) ve *Athlitismos*

tis Ellados (Yunanistan Sporu) olmak üzere spor gazeteleri ile Selanik'te basılan günlük haber içerikli *Makedonia* vb. gazetelerin ilgili dönemdeki nüshalarına ulaşılmıştır. Bahsi geçen spor gazeteleri aynı anda varlık göstermemiştir. Belirli zaman dilimlerinde faaliyet gösterip kapanmış, spor basınında oluşan boşluğu yeni bir gazete kapatmıştır. *Cumhuriyet* gazetesi tek parti döneminde devletçi, milletçi ve devrimci bir çizgidedir. Yeni kurulan devletin yönetim biçimini de kendine isim olarak alan gazete yer yer rejimin sözcüsü niteliğindedir (Köktener, 2004: 16). Bu özelliğinin yanı sıra gazetenin dijital arşivine ulaşmak oldukça kolaydır. Spor ilişkilerine odaklanıldığı için Yunan gazetelerinden de spor gazeteleri özellikle tercih edilmiş ve çevrim içi erişilebilir olmaları araştırma kolaylığı sağlamıştır. Makalenin karşılaştırma içeren diğer bölümleri ikincil literatüre dayandırılmaktadır. Yöntem olarak niteliksel içerik analizi ve literatür incelemesi kullanılmaktadır. İki komşu ülkedeki beden politikalarının beraber incelenmesi açısından bu makale literatüre farklı bir boyut kazandırmaktadır.

Türkiye ve Yunanistan'ın Beden Politikaları

1923-1939 yılları arasında Türkiye'de tek parti sistemi görülürken, Yunanistan'da üç farklı dönem göze çarpmaktadır: 1. Cumhuriyet Dönemi: 1924 yılında ülkede monarşi lağvedilmiş ve ikinci Helen Cumhuriyeti ilan edilmiştir (1924-1935); 2. Venizelist Pangalos Diktatörlüğü Dönemi (1925-1926): Pangalos'un askeri darbe ile bir sene başa geçtiği, Cumhuriyet Dönemi içinde bir ara dönemdir; 3. Metaksas Diktatörlüğü Dönemi (1936-1941). Ülkeye 1924'te lağvedilen monarşi 1935'te tekrar getirilmiştir. Cumhuriyetin sona erişinden kısa bir süre sonra otoriter bir diktatörlük olan Metaksas rejimi Yunanistan'a hâkim olmuştur. İki ülkenin İki Savaş Arası Dönemdeki ilişkileri açısından 1923-1928 tarihleri arasına özel bir parantez açmak gerekmektedir. Lozan Antlaşması'nda ele alınan nüfus mübadelesi ile ilişkili miras, etabli ve yer değiştirilen insanların mal varlıklarını ilgilendiren konular ile Patrikhane'nin statüsü görüş ayrılıkları oluşturan konular olmuştur. Ankara (21 Haziran 1925) ve Atina (1 Aralık 1928) Antlaşmaları sürmekte olan sorunlara bazı çözümler getirdilerse de çeşitli sebeplerden uygulanamamışlardır. Anlaşmazlıklar 1928'de öyle bir noktaya gelmiştir ki, iki ülke karşılıklı olarak büyükelçilerini geri çekmiştir. Yunanistan'daki 19 Ağustos 1928 seçimlerini Eleftherios Venizelos'un Fileleftheri (Liberal) Partisi meclisteki sandalyelerin çoğuna sahip olacak şekilde kazandıktan sonra Venizelos Türk-Yunan diyalogunu geliştirme çabasına girmiştir (Demirözü, 2007: 57-75). Bu tarihten sonra Yunanistan Başbakanı Venizelos'un Ankara'ya davet edilmesi ve 30 Ekim 1930'da Türkiye-Yunanistan Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Antlaşması'nın imzalanması, 1931'de

İsmet İnönü'nün Atina'ya iade-i ziyareti, yine 1932'de İnönü'nün Atina'daki Balkan Oyunları'na katılması, Venizelos'un 1934'te Mustafa Kemal'i Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermesi, 26 Eylül 1935'te imzalanan Türk-Yunan Kliring Anlaşması, Ioannis Metaksas'ın 1937'de Ankara'yı ziyareti ve yine onun döneminde Selanik'te Türkiye Cumhuriyeti Başkonsolosluğunun bulunduğu caddeye Atatürk'ün adının verilmesi önemli gelişmeler arasındadır.

Türkiye ve Yunanistan'ın Spor İlişkileri (1930-1938)

1930 Dostluk Anlaşması'na kadar Türk ve Yunan kulüpleri arasında spor müsabakaları yapılmazken, gazete, dergi ve Türkiye Futbol Federasyonu kayıtlarına göre, 1936 yılına kadar hem Türkiye'de hem de Yunanistan'da 57 müsabaka düzenlenmiştir. Bu müsabakaların ilki, dostluk anlaşmasının imzalanmasından ve Yunanistan Başbakanı Venizelos'un Türkiye'ye gelmesinden önce gerçekleşmiştir. Yunan takımı Aris, İstanbul'a gelerek 24-26 Ekim 1930 tarihlerinde Galatasaray ve Fenerbahçe ile karşılaşmıştır (Kuruloglu, 2023: 118). *Cumhuriyet* gazetesine göre, 1930-1938 yılları arasında Atina ve Pire karma takımlarının İstanbul ve İzmir muhtelitleriyle onlarca maç yaptıkları anlaşılmaktadır. Yunan tarafında karma takımların içinde Olympiakos, Panatinaikos, AEK (Enosis olarak da bahsedilmektedir), Apollon gibi takımlar ön plana çıkarken, Türkiye'de Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş, Güneş, Beyoğluspor, Altay, Karşıyaka, Göztepe, Altınordu takımlarının muhtelitleri yapılmıştır. Ayrıca Edirnespor'un Gümölcine'den Atlas, Karşıyaka'nın Sakız Adası takımlarından Lailapas ve Ayvalık İdmanyurdu'nun Midilli'nin Aris takımlarıyla maç yaptıkları görülmektedir. Bu maçların yapılabilmesi için rakip takımın maddi taleplerinin karşılanması gerekmektedir. Örneğin, 26 Mart 1938 tarihli *Athlitismos tis Ellados* gazetesi iki maç için karşı tarafın 1500 Sterlin olan talebine karşılık Atina Birliği'nin 1100 Sterlin verebildiğini yazmıştır. Nadiren de olsa rakibin maddi talepleri karşılanmadığı için ya da daha sonra karşılanabilmesi durumunda maçların ertelenmesi söz konusu olmuştur (*Cumhuriyet*, 03.07.1935). *Cumhuriyet* gazetesinin haberleri Yunan spor basınındaki *Athlitikos Typos* gazetesinin 1930-1931 yıllarındaki nüshalarından ve *Athlitika Xronika* gazetesinin 1932-1934 yılları arasında basılan sayılarından ve *Athlitiki İmera* gazetesinin 1935-1936 ve *Athlitismos tis Ellados'un* 1937 ve 1938'deki aynı ya da yakın tarihli sayılarından da takip edilebilir. Bu karşılaşmalardan bazılarının sembolik önemi bulunmaktadır. 7 Ocak 1932 tarihinde *Cumhuriyet* gazetesi Galatasaray ve Fenerbahçe muhtelitinin "elinde büyük bir Yunan bandırası" ile sahaya çıktığını, "bu fevkalade kibar ve centilmence hareketin yirmi bin kadar olan seyircilerin alkış tufanı ile" karşılandığını ve bazı seyircilerin

ağladığını yazmıştır. Aynı olay Yunan basınında şu şekilde yer bulmuştur. 4 Ocak 1932'de karışık Atina takımı ile (Panatinaikos, Olimpiakos ve AEK) ile oynamak üzere Atina'ya giden karışık İstanbul takımından (Galatasaray ve Fenerbahçe) iki oyuncu 15.000 seyircinin, Türk Büyükelçinin ve elçilik memurlarının hazır bulunduğu maça, ellerinde Yunan bayrağı ile çıkmıştır (*Makedonia*, 04.01.1932). Aynı sene İzmir'e dostluk maçları için gelen Apollon takımı 1932'de İzmir Limanı'nda çiçeklerle karşılanmış; Altay, Karşıyaka ve karışık İzmir takımı ile oynamıştır. Bu ziyaret aslında Altay'ın daha önce yaptığı ziyarete karşılık bir iade-i ziyarettir. Bu ziyaretler 1930 Türk-Yunan Dostluk Antlaşması'nı takiben yapılmıştır. Apollon stadyuma Türk Bayrağı taşıyarak girmiş ve Türkler tarafından alkışlarla karşılanmış (Baltas, 2021: 255-257). Spordaki yakınlaşmanın ve centilmenliğin Balkan Oyunları'nda da kendini gösterdiği gözlemlenmiştir. Türk ve Yunan atletlerin yanak yanağa çekilmiş bir fotoğrafı 1935'te İstanbul'da düzenlenen Balkan Oyunları'nın yapıldığı sırada *Athlitismos* gazetesinde basılmıştır. Ayrıca ifade etmekte yarar vardır ki, Türk basketbol takımları ilk yurt dışı kulüp ve milli maçlarını Yunanistan takımlarıyla gerçekleştirmişlerdir. Bu açıdan 1934 senesi bir milattır. Nisan ayında İstanbul'a davet edilen Atina Üniversitesi basketbol takımı sırasıyla Galatasaray, İstanbul Yahudilerinin kurduğu Barkohba ve Pera takımları ile maçlar yapmıştır (Güneş, 2025: 130). Son olarak, her iki ülkede de takdirle karşılanan durumlardan biri Atatürk'ün sportifliğidir. Yunan spor gazetesi *Athlitiki İmera* Atatürk'ün mayo ile çekilmiş bir fotoğrafını yayınlamakta ve liderin sportifliğine dikkat çekmektedir (*Athlitiki İmera*, 10.07.1935). Cumhuriyet gazetesi de Atatürk'ün yüzerken ve kürek çekerken fotoğraflarını yayınlamakta ve deniz sporlarına olan düşkünlüğünden bahsetmektedir (*Cumhuriyet*, 15.07.1936).

Şekil 1. Sorsever bir yönetici

Καυνακ: *Athlitiki İmera*, 10 Temmuz 1935

Şekil 2. Sağ üstte Türk ve Yunan atletler yanak yanağa

Καυνακ: *Athlitosmos*, 25 Eylül 1935

Şekil 3. Lailapas ve Karşıyaka

Kaynak: Panagiotis Dimitrakopoulos Arşivi

Spor ilişkilerinin dostluk çerçevesini zaman zaman zedeleyen olaylar da yaşanmıştır. Mayıs 1931'de Taksim Stadı'nda oynanan Fenerbahçe-Olimpiakos maçının bitiminde Türk ve Yunan iki sporcu arasındaki itişmeye tribünden inen genç bir Türk subay da karışmış ve Yunan sporcuyla yumruklamıştır. Bunun üzerine sahada oluşan karışıklık güvenlik güçleri tarafından kontrol altına alınmıştır. Netice olarak Yunan yöneticiler kabahatin kendi sporcularında olduğunu söylemiş, ilgili subay ise 20 gün hapis cezasının ardından Erzincan'a sürgüne gönderilmiştir. Anlaşılan o ki, her iki taraf da bu olayın Türk-Yunan ilişkilerini olumsuz etkilemesine izin vermemiştir (*Cumhuriyet*, 22.05.1931; Güneş, 2025: 120; Kuruloglu, 2023: 119).

Cumhuriyet, komşu ülkenin spor politikalarını ve iki ülkenin spor ilişkilerini yakından takip etmiştir. Örneğin Abidin Daver'in *Cumhuriyet* gazetesindeki

bir yazısının başlığı şöyledir: “Ne yapacaksak yapalım! Türkiye’de spor ölmek üzeredir!”. Yazının içeriğinde Türkiye ve Yunanistan’ın spor politikaları kıyaslanmaktadır (*Cumhuriyet*, 20.02.1930). Yine Ahmet İhsan’ın aynı gazetedeki bir yazısının başlığı “Yunan Spor: Yunanlıların faaliyeti bizim için ibret ile takibe layıktır” şeklindedir. İçeriğe baktığımızda İhsan, komşu ülkenin son zamanlarda sporun her dalında bize rakip olduğundan, Yunanistan’ın kısa sürede yol katettiğinden, umumi bir spor seferberliği yapıldığından, Yunan hükümetinin ve zenginlerinin bu konuya özellikle değer verdiklerinden, Yunanların Atina’da yapılan ilk Balkan Oyunları’ndaki muvaffakiyetlerinden bahsettikten sonra Türkiye’nin bu süre zarfında bir şey yapmadığından hatta spora verilen desteklerin de kesildiğinden dert yanmaktadır (*Cumhuriyet*, 12.02.1931). *Cumhuriyet* gazetesi komşu ülkenin kadın sporu ve güzelliği konusunda yaptıklarını da aktarmaktadır. “Spor ve Yunan kadınlığı” başlıklı bir yazıda Selanik’te Artemis Spor ve Atletizm Birliği’nin düzenlediği müsabakalar konu edilmiştir (28.02.1930). Benzer bir başka haberde Atina’daki kadın voleybolcular haber yapılmıştır (13.05.1935). *Cumhuriyet* gazetesini 1930’un Şubat ayında meşgul eden konulardan biri de Yunanistan güzeli Alike Diplarakou’nun Avrupa güzellik kraliçesi seçilmesidir. Bu dönemde bu konuda atılan bazı başlıklar şu şekildedir: “Mis. Avrupa intihabının iç yüzünü naklediyoruz” (15.02.1930); “Yunan güzeli nasıl kazandı?” (18.02.1930); “Yunan güzelini Mis. Avrupa intihap ettiren kontesle zengin Yunanlı” (20.02.1930); “Yunan güzeli sinemada, gerçekten güzel mi?” (27.02.1930). Belli ki Yunanistan güzelinin birinciliği imrenilen bir konudur veya ilgi gören bir mesele olduğu için gazete defalarca bu konu hakkında malumat yayınlamıştır.

Türk sporuna ve beden politikalarına yönelik takibin Yunan basınında da söz konusu olduğunu aşağıdaki örneklerde görmek mümkündür. *Athlitiki* gazetesi Ocak 1930 sayısında Türk hükümetinin spora ve vatandaşlarının beden sağlığına verdiği değeri aktarmıştır. *Athlitikos Typos*, İstanbul’da inşa edilen stadyuma 13.125.000 drahmi harcandığını yazmıştır (28.12.1931). Aynı gazetede Türk kadın atletler “Klasik Atletizme tapan güzel mutlu hanımlar” (1931) başlığı ile yer bulmuştur. Atatürk’ün sportif kişiliği yansıtılmış (*Athlitiki İmera*, 10.07.1935), *Athlitisimos tis Ellados* 27 Mayıs 1936’da Türkiye’nin spor açısından parlak bir örnek olduğu yazılmıştır. Aynı gazete dört sene sonra Türkiye’de sporun hızla geliştiğini yazmaktadır (04.09.1940). Görülüyor ki her iki ülkede de diğerinin spor politikaları konusunda önemli adımlar attığı yazılmakta ve kendilerinin görece eksik kaldığına dair değerlendirmeler yapılmaktadır.

1930'da ilk kez düzenlenen Atina'daki Balkan Oyunları öncesinde Atletizm ve Güreş Federasyonları İstanbul mıntıkası sporcularını geri çekmek istemiştir. Buna yönelik gerekçeleri dikkat çekicidir (*Cumhuriyet*, 30.09.1930):

...çünkü beynelmilel spor müsabakaları, spor için, spor yapmak maksad ile değil; bu müsabakalara iştirak eden ve galip gelen milletlere şeref kazandırmak, onların milli izzeti nefislerini okşamak için yapılır. Bu nevi müsabakalar, galip ve kuvvetliler için bir propaganda vesile ve vasıtasıdır... Garp milletleriyle yapılan müsabakalarda yenilmek neyse ama gidip te Atina'da bütün Balkan milletleri arasında sonuncu olmakta mana yoktur.

Anlaşıyor ki İstanbul mıntıkası henüz yeterli ve hazır değildir. Ancak burada ilginç olan asıl amacı Balkan Oyunları'nın fikir babası Dimitrios Dallas¹ tarafından "hükümetlerin yakınlaşması, milletlerarası ilişkilerin güçlenmesi, gençlerin birbirini tanınması" (*Athlitiki*, 03.11.1928) olarak tanımlanan Balkan Oyunları'na bakıştır. İstanbul mıntıkası bu yaklaşımın tersi bir tutum takınmış ve Balkan ülkelerine yönelik üstten bir tavır benimsemiştir. Onlarla olan rekabette Türkiye'nin kaybetmesi mümkün olamaz. Garp milletleri ile oynanan oyunlarda yenilmemizde sakınca yoktur ama Atina'da Balkan Oyunları'nda kaybetmek kabul edilemez. Neyse ki Türkiye'nin bu konudaki resmi tutumu bellidir. Atina'da düzenlenen ilk Balkan Oyunları'nda Türkiye'nin Atina Büyükelçisi Mehmet Enis Akaygen "Balkan Oyunları'nın Balkan ülkeleri arasında dostluğa ve iş birliğine hizmet edeceğini" ifade etmiştir (*Athlitika Xronika*, 09.10.1932).

Türkiye ve Yunanistan'da 'Ulusal Anatomi'

Michel Foucault'a göre devlet, aynı anda hem var olan hem de var olma sürecinde olmalıdır. Devlet akıllı da var olduğu düşünülen bir devletle, planlanan devlet arasında bulunan bir pratik ve pratiğin akılsallaştırılmasıdır (Foucault, 2024: 6). Bu durumda devletin olması gerekenden olana geçmesi için yöntemlerini belirlemesi ve akılsallaştırması gerekir. Son tahlilde amaç devletin kalcılığı, onu yıkmaya teşebbüs edebilecek her şeyin karşısında sağlamlığının ve gücünün tesisidir (2024: 6). On sekizinci yüz yıldan itibaren yönetimlerin nüfuslarını oluşturan insanların sağlık, hijyen, doğum oranı, yaşam süresi ve ırk vb. meseleleri akılsallaştırma çabası içinde olduğunu görüyoruz (2024: 263). Geçmişte egemen iktidarın öldürme gücü yerini beden yönetimine ve yaşamın hesaplı bir biçimde işletilmesine bırakmıştır (Foucault, 2007: 103). Giorgio Agamben'e göre Foucault, modern dünyaya geçişi tanımlarken teorilerini yirminci yüz yılın büyük totaliter devletleri ile ilişkilendirmemişti (2013: 143). Oysa Nazizm ilk radikal biyopolitik devleti ortaya çıkarmış; tıp ve siyaseti birbirine entegre etmişti (2013: 171).

Biyopolitika kavramının somutlaştığı radikal Nazizm örneğine bazı açılardan benzer şekilde, Türkiye ve Yunanistan gibi savaş yorgunu ulus-devletlerde bedenin yönetimi beka stratejisinin merkezine yerleşmiştir. Türkiye ve Yunanistan, ardı ardına gelen savaşlardan yeni çıkmış, nüfusları ciddi şekilde telef olmuş ve geride kalan popülasyonu oldukça sağlıksız kalan iki ülke ve yola monarşilerini kaldırıp (Yunanistan’a monarşi 1935’te geri gelecekti) cumhuriyetle devam eden devletler olarak kalıcılık meselesine odaklanmışlardı. Güç ve kalıcılığın tesis edilmesi için eldeki nüfusun sağlığı ve sağlamlığı ve dolayısıyla beden eğitimi ve öjeni meseleleri önemsenmeye başlamıştı. Öjeni, Yunanca eugenes (eugonikí) kelimesinden gelmekte ve iyi doğmuş ya da kalıtsal olarak asil anlamında kullanılmaktadır. Kavramın isim babası İngiliz sosyal Darwinist Francis Galton’dur (Alemdaroğlu, 2009: 417). İlk öjenistler ‘kansallık’tan ‘cinselliğe’ geçişle aynı döneme denk gelirler. Foucault ‘kansallık’ kavramını soyun önemi, iktidarın ölüm üzerindeki hükmü, savaş onuru, cellatlar, hükümdar kılıçları ve benzerinin toplamını ifade etmek için kullanmıştır. Eskiden türün mükemmelleştirilmesi bir kan sorunu gibi algılanırken artık cinsellik yönetimi meselesi haline gelmiştir. Bu yönetim de iyi evliliğin ne olduğunu tanımlama, belirli kesimlerin doğurganlığı ile özellikle ilgilenme ve doğan çocukların yaşamlarının güvence altına alınmasını içerir (2007: 108-109). Kısaca modern öncesi dönemde ‘kansallık’ kavramı, iktidarın ölüm üzerindeki mutlak tasarrufunu içerirken; modern bir olgu olarak öjeni, biyolojik sürekliliği güvence altına almak için cinselliğin ve doğurganlığın yönetilmesini merkeze alır. Böylece, öjeni aracılığıyla nüfus seçici biçimde şekillendirilir ve geleceğin yurttaş bedeni planlanır. Agamben’in (2013: 171) ifade ettiği gibi doktor ile egemenin rollerinin iç içe girdiği bir muğlaklık oluşur.

Üçüncü Reich Almanya’sında Hitler, beden eğitimi Alman ulusunun anahtar unsuru olarak ele alıyordu. *Kavgam* adlı kitabında beden eğitimi ulusun kendini muhafazası için bir gereklilik olarak ifade ederken, bunun bireysel bir mesele değil, bir devlet meselesi olması gerekliliğini vurguluyordu. Bu sebeple beden eğitimi, eğitimin zorunlu bir parçası haline getirilmeli ve genç bedenler küçük yaşlardan itibaren ileriki yaşlara hazırlanmalıydı. Fiziksel aktivitenin örgütlü bir biçimde yapılması rejimin militarist politikaları açısından da son derece önemliydi. Alman Nasyonal Sosyalizmi, fiziksel egzersizi güçlü bir vücut oluşturmayla eş gördü. Estetik standartlarda uygulanan çıplak, güçlü, atletik bir vücut üretimi, ırksal gelişme için en önemli faktördü. Nasyonal Sosyalizm ayrıca fiziksel aktivitenin fiziksel sağlık ve ırkın biyolojik statüsü ile ilişkisini de desteklemekteydi (Mangan, 1999 aktaran Albanidis ve Ioannidis, 2014: 20). Nazi örneğinin diğer ülkelerdeki

öjenistlerden ayrıldığı önemli bir farklılığının olduğunu vurgulamakta yarar var. Naziler bir yandan bedeni disipline ederken, kan mitosu varlığını sürdürdü ve insanlığın gördüğü en büyük katliama, 'Holokost'a dönüştü (Foucault, 2007: 110).

Türkiye'de gençlik, spor ve beden sağlığı hakkındaki tartışmalar ve politikalar, İki Savaş Arası Dönemde Almanya ve İtalya'daki rejimlerin baskın fikirlerinden etkileniyordu (Yılmaz, 2013: 188). Ülke on yılı aşkın savaşlar sonucu insan sermayesini büyük ölçüde yitirmişti, Kurtuluş Savaşı sona erdiğinde bugünkü sınırlar içerisindeki nüfusu 20 milyondan 12 milyona düşmüştü. Sağlık koşulları çok kötüydü. Anadolu insanının yaşam süresi 30 yaşın altına düşmüştü. Çocuk ölümlerinin yüzde 90'a ulaştığı kimi hekimlerce dile getiriliyordu. Osmanlı geçmişini reddetmek yeterli değildi. Tüm Kıta Avrupa'sında olduğu gibi kendi 'yeni insanını' inşa etme süreci başlayacaktı (Toprak, 2017: 13- 15).

1930'larda Türk öjenistler milli ilerleme yolunda çalışacak sağlıklı ve güçlü bir millet yaratılmasını hedeflemişler ve bu amaçla insan bedenine ve hayatına hükmedilmesi gerektiğini savunmuşlardı. Öjeni söylemine, Halkevlerinde verilen konferanslar, düzenlenen gürbüz çocuklar yarışmaları ve popüler neşriyat ile halk da dâhil edilmişti (Alemdaroğlu, 2009: 415-416). Türkiye'deki öjenistler, Kemalist söylemin kopuş tezine uygun olarak nüfus siyaseti konusunda da Cumhuriyet rejimi ile Osmanlı arasında kökten bir değişim olduğunu ifade etmekteydiler. İrkin gelişmesinin ve milletin ilerlemesinin nüfus siyaseti açısından ne denli önemli olduğu fark edilmişti. Öjenistlere göre, insan bedeni devletlerin en önemli sermayesiydi ve buradan hareketle bu sermayenin milli ekonomi ve milli servet meselesi olarak korunması ve işletilmesi gerekmekteydi (Alemdaroğlu, 2009: 415-416).

Her ne kadar elimizde istatistik veri olmasa da eldeki kaynaklara bakılarak Türkiye'de Cumhuriyetin ilk yıllarında çocuk ölüm oranlarının oldukça fazla olduğunu söyleyebiliriz. Gazeteci Sabiha Zekeriya (Sertel) Hanım'ın 1924'te *Resimli Ay*'da aktardığı sayılara bakılırsa İstanbul'daki çocukların yüzde sekseni ile Anadolu'daki çocukların yüzde doksanı ölmekteydi (Aslan, 2011: 66). Geriye kalan çocuk kitlesi ne yazık ki yeni rejimin sahip olmak istemeyeceği bir görüntüdeydi. Özellikle kırsal bölgelerdeki durum oldukça vahimdi. Zayıf, sakat kalmış, raşitik, verem ve bazı ölümcül hastalıklara yakalanmış çocuklar oransal olarak oldukça çoktu. Bedensel açıdan ise idealize edilen çocuk, sağlam ve gürbüz olmalıydı. Yeni devlet, sağlıklı bir

nesle dayandırılmalıydı. Bu nedenle çocukların sahip olduğu bu olumsuz vaziyetin düzeltilmesi gerekiyordu. İlk iş topluma, sağlıklı çocukların vatan için ne kadar değerli olduğu, bunun için çocuklara önem verilmesi gerektiği özellikle dönemin yayınlarında anlatılıyordu. 1926 yılından itibaren sağlıklı, gürbüz çocukların meydana getirilmesi için Himaye-i Etfal Cemiyeti, özellikle çaba sarf etmişti. *Gülbüz Türk Çocuğu* mecmuası bu derneğe ait bir yayındı. Mecmuanın her sayısının ilk sayfasında “çocuğun sıhhi, terbiyevi inkişafına yardım eder” cümlesi yer alıyordu. Dergi ayrıca ‘gülbüz çocuk’ yetiştirmeyi özendirecek bir uygulama olarak 1926’dan itibaren ‘Gülbüz Çocuk Müsabakası’ düzenlemeye başlamıştı. Böyle bir yarışma yapılmasının sebebi toplumun çocuk yetiştirmeye önem vermesini ve ailelerin bu hususta yetkin olmasını sağlamaktı. Böylece Cumhuriyetin çocuk ülküsünü gerçekleştirmede destekleyici bir güç oluşturulmak istenmişti. Yarışmaya katılan sağlıklı ve iyi bakılmış çocukların, tüm ailelere iyi bir örnek olması ve ailelerin bu konuda daha bilinçli olması istenmekteydi. 1933 yılına gelindiğinde yarışma halen devam etmekteydi (Çakır, 2019: 39-40, 45). Ayrıca Cemiyet meclisin açılış gününü ‘Çocuk Günü’ olarak belirlemişti. Bir sene sonra 23 Nisan ‘Çocuk Bayramı’ olarak kabul edildi. Artık bayramın adı 23 Nisan Hakimiyeti Milliye ve Çocuk Bayramı idi. Cemiyetin 1929’da aldığı yeni bir karar doğrultusunda ‘Çocuk Haftası’ da 23-30 Nisan olarak belirlendi. Bu hafta boyunca ‘çocuk meselesi’ hakkında halk bilgilendirilecek, türlü etkinlikler düzenlenecek ve Cemiyetin ‘tebrik telgrafları’ ve ‘şefkat pullarının’ geliri kimsesiz ve yoksul çocuklar için harcanacaktı (Aslan, 2011: 72-74).

Öte yandan beden eğitimi ve spor alanında da atılımlar yapılmaktaydı. Türkiye’de 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu 1938’de yürürlüğe girdi ve Başbakanlığın altında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kuruldu. Hazırlanan kanun doğrultusunda Türkiye için Alman versiyonuna benzer bir eylem modeli planlanmıştı. Kanun, Alman Spor Yöneticisi ve Berlin Olimpiyat Oyunları Organizasyon Komitesi Genel Sekreteri Carl Diem tarafından 9 Mayıs 1935’te hazırlanan rapora dayanıyordu. Buna göre okullar, devlet kurumları, özel kurumlar ve fabrikalar, insanların yaşlarına göre beden eğitimi ile uğraşmak zorunda kaldılar. Kanun Türkiye’de sporun kurumsallaşmaya başladığını gösteriyordu (Doğan ve Pulhan, 2022: 513).

Öjenistlere göre Cumhuriyetle beraber bazı kesimlerin yeni edindikleri alışkanlıklar ve günlük zevkler gelecek nesli bozma tehlikesi taşıyordu. Zafer Toprak (2017: 360) bu durumu şöyle aktarmaktadır:

İstanbul'un ünlü bir doktoru gündemde olan "asri hayat"ın çocuklar üzerinde büyük tahribat yaptığını söylüyordu. Ülkeyi saran danslı rakılı suareli "yüksek cemiyet hayatı", kabul günleri, müsamereler, yemekler, poker partileri, tiyatrolar, kocaları dışarıda içmekten men için evde tertip edilen içkili alemler, sonuçta modern hayatın zevk ve sefa hırsının kurbanı oluyorlardı. Geceleri sürdürülen zevk yüzünden bu insanların çocukları aptal, hırsız, ahlaksız oluyorlardı. Günlük zevkler, hırslar gelecek neslin zarar hanesine yazılıyordu. İnsanlar bu günahlarının farkında değildi. Bu tür eğlenceler sonucu her şeyden önce sağlıklı anne babaların teşekkülata bozuluyor, yetiştirdikleri çocuklar da bunun sonucu aptal yarım akıllı çocuklara dönüşüyorlardı...

Gençliğin bir misyona ihtiyacı vardı. Ortada bir gençlik 'meselesi olduğu' düşüncesiyle ülkenin ilk spor kurumu olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCi), Türk Spor Kurumu (TSK) adını alarak Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) bağlandı. TSK, sporu tek bir merkezden örgütleyecekti. Yılın bir günü bayram olarak belirlenecek ve ülkenin her yerinde spor gösterileri yapılacaktı. Bu tarih daha sonra 1926'dan beri sadece Samsun'da 'Gazi Günü' olarak kutlanan 19 Mayıs olacaktı (Aslan, 2011: 90-93). Aslında Birinci Dünya Savaşı esnasında İttihat ve Terakki Fırkası rejimi pek çok diğer bayramla beraber bir 'İdman Bayramı' yaratmıştı.² Kısa süreli hayatı olan bu bayramın Cumhuriyet dönemindeki muadili Gençlik ve Spor Bayramı'ydı. Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nı başlatan 19 Mayıs 1919 tarihli Samsun ziyaretini anmak için Atatürk'ün sağlığının giderek kötüye gittiği 1938 yılında ilan edilmişti. CHP, TSK ve Beşiktaş, Fenerbahçe ve Galatasaray gibi özel jimnastik kulüpleri bir milletin bekası için gençliğin ve sporun önemi hakkında farkındalık yaratmak için bayramın ilanını desteklemişlerdi (Yılmaz, 2013: 185-187). 19 Mayıs kutlamalarında sağlıklı ve disiplinli bedenlerin atletik performanslarla şehir meydanı, sokak ve stadyum kutlamalarında sergilenmesi beden politikasının bir uzantısıydı. Öjenik kaygılarla hayatımıza sokulan iki bayram, Hobsbawm'ın terminolojisiyle, 'icat edilmiş' geleneklere de iyi birer örnek teşkil etmektedir. İcat edilen gelenek, normalde açıkça veya zımnen kabul edilen kurallar tarafından yönetilen ve ritüel veya sembolik nitelikte olan, otomatik olarak geçmişle sürekliliği ima eden ve tekrarlama yoluyla belirli değer ve davranış normlarını aşılılamaya çalışan bir dizi uygulama anlamına gelir. Burada gelenek sıfırdan icat edilmiş veya inşa edilmiş olabilir ya da tarihin herhangi bir döneminde başka amaçla kullanılan bir pratiğin günümüze tekrar uyarlanması şeklinde karşımıza çıkabilir. Yani, yeni amaçlar için yeni türde icat edilmiş gelenekler inşa ederken eski malzemeler kullanılır. Bütün icat edilmiş gelenekler tarihin işlevini grup bağlılığı yaratan meşrulaştırıcı bir çimento olarak kodlarlar (Hobsbawm, 2004: 1-14).

Türkiye’de de sembolik niteliği olan milli bayramlar uluslaşmanın ve ulusu bir araya getirmenin çimentosu olagelmışlerdir.

Yunanistan’a dönersek, çocuk doktorları, eğitimciler, politikacılar ve sosyal düşünürler, 1920’lerde tıbbi ve popüler dergilerde, genç neslin sağlığı ile bağlantılı olarak görülen biyolojik sermayenin kalitesi hakkında sık sık makaleler yayınlamaktaydılar. *Ígeia* (Sağlık), *Paidologia* (Pedoloji) ve *To Paidi* (Çocuk) gibi dergiler, öjenik görüşleri popüler hale getirmekte ve annelik ve çocukluk ile ilgili sosyal politikaları öjeni ile ilişkilendirmeye çalışmaktaydı (Theodorou ve Karakatsani, 2020: 59).

Venezelos hükümeti, beden eğitiminin düzenlenmesi için kurumsal çerçeveyi tanımlayan 4371 sayılı Kanun’u kabul ettiğinde kanunun amacını, “gençlerin fiziksel ve zihinsel güçlerinin sağlıklı, simetrik ve uyumlu gelişimini sağlamak, onları sağlıklı ve ahlaki tutum ve eylemlere yönlendirmek” olarak tanımladı (Baltas, 2021: 48). Bu öjenist bir hedefti. Metaksas’ın birazdan ayrıntılı bahsedeceğimiz Milli Gençlik Örgütü (EON) de, üyelerini öjeni fikrine alıştırmak istemişti. Bu bağlamda rejim, 1938 yılında Atina’da Umumi Hıfzıssıhha temalı bir sergi düzenlemişti. Sergide, öjenik olmayan bir mirasa panzehir olarak fiziksel egzersizin gerekliliğini teşvik etmek için, güçlü, sağlıklı erkekleri psikolojik ve fiziksel olarak hasta insanların resimleriyle yan yana getirmişlerdi (Charitakis, 1939 aktaran Albanidis ve Ioannidis, 2014: 20).

Metaksas 1938’deki bir ifadesinde “Bedenin sağlam olduğunda, ruhunun da sağlam olacağını unutma,” diyordu (Metaksas, 1938: 185 aktaran Albanidis ve Ioannidis, 2014: 17). Yine 1939’daki bir konuşmasında, “Öncelikle hepimizin sağlam vücutlar yapmanızı istiyorum. Bedenleriniz hasta ve zayıfken bir aile kurmak imkansızdır”, diye uyarıyordu (Metaksas, 1939: 557 aktaran Albanidis ve Ioannidis, 2014: 20). Fiziksel sağlık, güzellik ve güç, arzu edilen ulusal ve sosyal ‘yeniden yapılanmanın’ temeli olarak kabul edildi: “Yunan vatandaşlarının sağlığı ve gücü, Yunanistan’ın ilerlemesinin, neşesinin, mutluluğunun ve genel rekreasyonunun temeliydi” (Metaksas, 1938: 232 aktaran Albanidis ve Ioannidis, 2014: 20). Tüm bunlar M. Kemal Atatürk’ün “Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur” sözünü hatırlatmaktadır. Bu söz, Türkiye’de rejimin ideolojisini yansıtıyordu. Modern Türkiye devleti, Türk vatandaşlarını sağlıklı bireyler, seçkin aydınlar ve çağdaş vatandaşlar olarak ıslah etmede sporu milli eğitim ve kültürün bir parçası olarak görmekteydi. Bu noktada anımsanması gereken husus şudur: Klasik Latince “mens sana in corpore sano”, Türkçede ‘sağlıklı bir vücutta

sağlıklı bir zihin' anlamına gelir. Bu ifade spor ve beden eğitimi söz konusu olduğunda fiziksel egzersizin zihinsel ve psikolojik sağlığa olan katkısını ifade etmek için sıkça kullanılmaktadır. Atatürk ve Metaksas'ın veciz deyişlerinin nihai kaynağının bu olduğu düşünülebilir. Aslında tüm dünyada bireyin fiziksel ve akıl sağlığına verilen önem Sanayi Devrimi ve fabrikalarda çalışmak durumunda kalan kitlelerle ilişkilidir. Beden, artık üretim zincirinin bir parçasıdır. İş gücünün bedensel sağlığı artık devletleri ilgilendirmektedir (Karageorgiou, 2010: 15-16). Biyopolitika sağlıklı işçilere ve askerlere, sağlıklı nesiller doğuran annelere ve ruhen devletine ve milletine bağlı kitlelere şekil vermektedir. Hem Atatürk'ün hem de Metaksas'ın ve muhtemel ki dönemin başka liderlerinin bu sözü kullanması aslında basit bir tesadüf değildir.

Türkiye'de devletin modernleşme projesi çerçevesinde vatandaşının beden sağlığına gösterdiği ilgi ile ilişkili olan bir diğer husus da -spora verilen önem çerçevesinde- pek çok gençlik ve spor örgütü oluşturulması, Avrupa'dan eğitimci getirilmesi ve pek çok insanın da yurt dışına farklı spor dallarını öğrenmek üzere gönderilmesi idi. Bu kişiler arasındaki Selim Sırrı Tarcan (1874-1957), İsveç jimnastiğini Türkiye'ye tanıtan ve hakkında bir kitap yazan biri olarak İsveç Kraliyet Enstitüsü'nde beden eğitimi almıştı. Daha sonra beden eğitimi müfettişi olarak İsveç jimnastiğini yaygın jimnastik ve beden eğitimi sistemi olarak teşvik etmişti. Aslında Tarcan geç Osmanlı döneminden beri spor örgütlenmesinin içindeydi. "İrkimizin hemen her sınıfına mensup insanların vücutları çok bozuktur. Çünkü kendimize bakmıyoruz." demişti. Beden terbiyesi politikasının görevi bu ayıbı gidermekti yani sağlam bir iş gücü ve asker mevcudu oluşturmaktı. İrk sağlığı geliştirilecek ve böylece kırsal ahali sanayi kültürüne uygun bir bedensel rejime sokulacaktı. Bu, tüm nüfusu topyekûn savaş konseptine hazırlarken (Bora, 2017: 226), aynı zamanda sağlıklı bir iş gücüne sahip olabilmek demektir. Zaten daha sonra göreceğimiz gibi genç Cumhuriyet devlet teşebbüsü olan iş kampüslerinde sporu teşvik edecekti.

1930'larda Türkiye'de geleneksel yaşamdan modern yaşama toplumsal dönüşümde beden eğitimi, spor etkinlikleri ve organizasyonlar özel bir rol üstlendi. Modern rekreasyon parkları ve belirli kamusal alanlar, modern yaşam biçimlerini öğrenmek ve uygulamak için spor ve rekreasyon etkinlikleri düzenlemek için tahsis edildi. İtalyan ve Alman örneklerinden hareketle amaçlanan güçlü bir gençlik ve sağlık kültürü inşa etmekte. Sibel Bozdoğan'a göre güçlü gençlik ve sağlıklılık imgeleri ile 'Avrupa'nın hasta adamı' olarak nitelendirilen 'yaşlı' imparatorlukla Cumhuriyet rejimi arasında mesafe konulmuş oluyordu. Özellikle yeni başkent Ankara gençliğin

ve sağlığın ete kemiğe bürünmüş halini temsil ediyordu. 19 Mayıs Spor Stadyumu, Gençlik Parkı Ankara'nın rekreasyon yapıları içinde isimleriyle sembolik önemleri vurgulanan alanlarıydı (2020: 99).

Foucault'a göre biyoiktidar ve kapitalizmin gelişmesi el ele gerçekleşmiştir. Zira kapitalizm ancak bedenlerin denetimli bir biçimde üretim aygıtına sokulması ve ekonomik faaliyetin nüfus olaylarına göre hesaplanmasıyla gelişebilirdi. Böylelikle insan birikimi devlet eliyle sermaye birikimini destekleyecek hale getiriliyordu. Devlet, farklı kurumları tarafından uygulanan iktidar teknikleri ile canlı bedene yatırım yaparak ekonomi lokomotifini destekler hale gelmişti (2020: 104). Bu duruma örnek teşkil edecek şekilde İki Savaş Arası Dönemde, Türkiye'de vatandaşların toplu olarak yaşadığı, hizmet ve eğitim alma fırsatı bulduğu kilit kurumlar, kanunla resmi ve yaygın kitle sporu faaliyetlerini yürütmekle yükümlü kılındı. Erken Cumhuriyet döneminde bu düzende öncü rol oynayan önemli bir kurum, sayısız sanayi kampüsüyle Sümerbank'tı. Sümerbank kampüsü, eski (geleneksel) yerine yeni (modern) bir toplumsal düzenin tanıtılması için özel bir alternatif düzenleme alanıydı (Doğan ve Pulhan, 2022: 514). O zamanlar fabrikalardaki spor alanlarının tasarımında uzmanlaşmış bir Rus olan Ivan Sergeyeviç Nikolaev, iki Sümerbank endüstriyel kampüsünün mimarı olarak atandı. Taylorist üretim ve rekreasyon süreci stratejileri ile tüm fabrikalarda fiziksel egzersiz programlarını içeren Sovyet modeli Türkiye'de de etkili olmuştu. Modern Türkiye'deki birçok endüstriyel kampüsün tasarımı, zamanın Avrupa ve ABD'deki gelişmelerinden etkilenmişti. Ancak, Türkiye'deki endüstriyel gelişmeler üzerinde asıl etkili olan ülkeler Sovyetler Birliği ve Almanya'ydı (Doğan ve Pulhan, 2022: 518).

Yunan sporu üzerine olan kuramsal ve ideolojik akımlar Venizelos yanlısı (Venizelist) ve Venizelos karşıtı (anti-Venizelist) olarak ikiye ayrılmaktaydı: Venizelist akım spor ve fitnessin Yunan toplumunda yayılması gerektiğini savunurken bir taraftan da dışa dönük bir eğilime sahipti. Muhafazakâr taraf ise modern ve uluslararası spor modellerine karşı hoşnutsuzluğunu ifade etmekteydi. Onlara göre, Yunan 'Büyük Ülkü'sünün 1922'de tarihe karışmasıyla birlikte Yunan kimliğinin tekrar tanımlanması gerekmektedir. Artık milli uyanış toprak genişletmek ile değil, medeniyetin manevi üstünlüğünü göstermek ile olacaktır. Yunan milli kimliğinin yeniden tanımlanması milli rönesans ile gerçekleşebilirdi. Bunu yapmak için Batı modernizminin yabancı modellerine ihtiyaç yoktu (Baltas, 2021: 55).

Aslında Yunanistan'da İki Savaş Arası Dönemdeki üç rejim de beden eğitimi ve sporu özel olarak ele almıştı. Theodoros Pangalos diktatörlüğü döneminde

(1925-1926), 2 Aralık 1925 tarihli kararname ile 'Milli Beden Eğitimi Dairesi (DEFA)' kurulmuştu. Bu birim, gençlerin beden eğitimini ve askeri eğitimi idare edecek, aynı zamanda izci ve jimnastik kulüplerinin örgütlenmesinden sorumlu olacaktı. 1929 yılına gelindiğinde, Elefterios Venizelos hükümeti 4371 sayılı Kanun ile beden eğitiminin kurumsal yapısını netleştirmişti. Buna göre, beden eğitiminin amacı, "gençlerin bedensel ve ruhsal kuvvetlerinin simetrik ve uyumlu gelişimini sağlamak ve onları sağlıklı ve ahlâklı olmaya yönlendirmek" olmuştu. Metaksas diktatörlüğü döneminde ise (1936-1941) rejim, spor üzerinde kontrolünü tüm spor kulüplerini ve federasyonları Milli Gençlik Örgütü'nün idaresi altına alarak sağlamıştı. (Baltas, 2021: 47-48).

Yunanistan'da, İki Savaş Arası Dönemin sonunda, siyasi istikrarsızlık ve birçok kısa ömürlü hükümetin ardından ülke, (kralın desteğiyle) eski bir asker olan General Ioannis Metaksas'a teslim edildi. O zamanlar küçük bir parlamenter partinin lideriydi. Metaksas, komünist tehlikeyi öne sürerek kralın da desteği ile '4 Ağustos' (rejimin dayatma tarihi 4 Ağustos 1936) rejimini ilan etti. Bir yönetim sistemi olarak, tamamen faşist değildi ama faşist yöntemler ve fikirler kullandı (Mahaira 1987 aktaran Albanidis ve Ioannidis, 2014: 16). Metaksas'ın kendisi rejimini totaliter olarak tanımladı. Siyasi partiler kapatıldı. Meclis dağıtıldı, anayasa hükümsüz hale geldi (Albanidis ve Ioannidis, 2014: 16).

Kasım 1936'da EON yani Milli Gençlik Örgütü kuruldu. Örgütün amacı şöyle ifade edilmekteydi: "Gençliğin milli ve ahlaki eğitimi: '... beden ve akıl sağlığını korumak, dini inanç ve milli bilinç geliştirmek, iş birliği ruhu ve toplumsal dayanışma yaratmak ve fiziksel özellikleri doğrultusunda gençlere mesleki yönlendirme yapmaktır'" (Baltas, 2021: 49). Örgüt, Nisan 1941'de dağıtıldı. Alman işgali karşısında Yunan cephesinin çöküşünden üç ay sonra ölümüne kadar bu organizasyon aracılığıyla Ioannis Metaksas, gençleri ve vatanseverleri rejimin destekçileri olarak şekillendirmek istedi. Gençliğin temel unsurları arasında askeri yaşam biçimi, sağlıklı vücut ve egzersiz üçlemesi olmalıydı. EON'nin üyelerine üç temel şey öğretildi: ahlaki ve milli eğitim, beden eğitimi, teknik eğitim ve özel eğitim. Özel üniformalar giymekteydiler ve örgüt hiyerarşisi askeri standartlara dayanmaktaydı (Albanidis ve Ioannidis, 2014: 16).

Bunlar Almanya'yı hatırlatıyordu. 1926'dan itibaren Nasyonal Sosyalist Almanya'da, gençlerin ilgisini çeken Hitler'in Gençliği (Hitler Jugend) idi. Örgüt, Yeni Ulus (Jungvolk) olarak ifade edilen 10-14 yaş arası çocuklar içindi. Hitler'in Gençliği spor ve açık hava etkinliklerini ideoloji ile birleştirdi.

Giderek bir odak haline geldi. Diğer tüm gençlik örgütleri ya çözüldü ya da Hitler'in Gençliğine eklemelendi. EON'nin üyeleri ve Hitler'in Gençliği tek tip giyinirdi, benzer şekilde davranırdı ve çoğu zaman aynı şekilde düşünürdü. Giydikleri üniformalar hayatlarının askeri karakterini vurguluyordu (Aggelis 2006 aktaran Albanidis ve Ioannidis, 2014: 16-17). EON'ye katılım da bir nevi zorunluymuştu. Katılmaz ya da çocuğunuzu göndermezseniz damgalanırdınız. Amaç her türlü fiziksel aktiviteyi devletin kontrolü altına almaktı (Albanidis ve Ioannidis, 2014: 20). Almanya örneğinde de spora katılımın felsefi mantığı ve beden eğitimi programları devlete hizmet açısından tanımlanmıştı. Spor artık tüm Almanlar için bir görevdi. Alman Reich'ı Fiziksel Egzersiz Komisyonu (Deutscher Reichsausschuss für Leibesübungen) başındaki Hans von Tschammer und Osten, sporda bireycilik devrinin bittiğini ilan etmişti. Beden eğitimi artık bireysel refahla ilgili değildi, bireyin sağlığı ve beden eğitimindeki yeteneği ulusun gücüne hizmet ettiği ölçüde değerliydi. Oğlan çocukları ve erkekler için spor askerlik hizmetine hazırlık, kız çocukları ve kadınlar içinse anneliğe hazırlık anlamına geliyordu (Keys, 2013: 126).

Benzer ama daha az zorlayıcı bir biçimde Türkiye'de de 1940 tarihli Beden Terbiyesi Kanunu 4. Maddesinde gençlere "boş zamanlarında gençlik kulüplerine gitme ve fiziksel egzersizlere katılma yükümlülüğü" getiriyordu. Kanunun 13. Maddesine göre "gençlerin beden terbiyesi ve sporu bu Kanun ile kurulacak kulüpler ve gruplar aracılığı ile yaptırılacaktı. Bu doğrultuda köyler de dâhil olmak üzere her idari yönetim bölgesinde fabrikalarda, bankalarda ve beş yüz elliden fazla çalışanı olan işletmelerde Gençlik Kulüpleri kurulacaktı. Hâlihazırda bir kulüp varsa tekrar düzenlenecekti. Spor kulüpleri adını gençlik kulübü olarak değiştirecekti. Kulüpler rekabete değil milli duyguları yüceltmeye odaklanacaktı (Akın, 2018: 81-82). TSK da böyle bir kaygıyla bizzat yönetici parti CHP'ye bağlanmıştı. Amaç Alman ve Yunan örneklerinde olduğu gibi sağlıklı ve rejime bağlı bir gençlik yetiştirmekti.

İki Savaş Arası rejimlerin bir diğer ortak özelliği de spor ve askeri eğitim arasındaki bağlantıydı. Atletizm ve askeri tatbikatlar, asıl amacı disiplini pekiştirmek olan tek bir eğitim modeli oluşturuyordu (Vescovi 2003 aktaran Albanidis ve Ioannidis, 2014: 18). Yunanistan'da EON'nin eğitim programında askeri hazırlığın bir parçası olarak spor vardı. Alman ve Yunan rejimleri, 1) askeri nitelikteki sporları (güreş, boks, eskrim, atıcılık vb.), 2) gençleri doğaya yaklaştıran sporları (arazide yürüyüş ve yüzme vb.), 3) askeri eğitim tatbikatlarını (yürüyüşler, geçit törenleri, zırh yarışları vb.) teşvik etmekteydi (Albanidis ve Ioannidis, 2014: 18). Türkiye'de de beden eğitim derslerinde yapılan egzersizler askeri talimi andırıyordu. Beden Terbiyesi

Kanunu çerçevesinde düzenlenen 13 Nisan 1940 tarihli Nizamname, spor kulüplerinin komutanı Beden Terbiyesi Genel Direktörü olan askeri bir hiyerarşi içinde düzene gireceğini söylüyordu (Akin, 2018: 82).

Yunanistan'da 4 Ağustos Rejiminin diğer eğitim konularına kıyasla beden eğitimine öncelik verdiğini söylemek mümkündür. Rejim, beden eğitimine ayrılan zamanı artırmıştı. Okullarda beden eğitimi ana konu olarak kabul edilmişti. Egzersize ayrılan süreyi toplam okul süresinin %15'ine çıkaran benzer uygulamalar Almanya'da da yapılmaktaydı (Aggelis 2006 aktaran Albanidis ve Ioannidis, 2014: 17). Zaten şu ana kadar anlattıklarımız Metaksas rejiminin, Alman örneğini sıkı takip ettiğini göstermektedir. Bir dönem hem Atina Belediye Başkanı ve hem de başkentin yönetiminden sorumlu Bakan Kostas Kotzias spor siyaseti konusunda belirgin bir rol oynamıştır. Spora yönelik altyapı yatırımlarıyla Yunan sporunu kontrol altına almaya ve bunlar üzerinden siyasi kazanım elde etmeye çalışmıştır. Ayrıca Kotzias, Metaksas'a yakın isimlerden biri olarak 1935 yılında bizzat Almanya'yı ziyaret etmiştir. Haziran 1938'de Alman büyükelçi onu Alman Haç Nişanı ile ödüllendirmiştir (Baltas, 2021: 50) Metaksas'ın Alman sempatisi 1936 Atina Balkan Oyunları'na Alman Propaganda Bakanı Joseph Goebbels'i davet etmesi ve oyunları Berlin Olimpiyatları'nın kopyası olacak şekilde tasarlamasında da kendini göstermiştir. Goebbels'in Atina ziyareti *Cumhuriyet* gazetesinde de yer bulmuştur. Habere göre Goebbels, "Yunanistan'ın komünizm tehdidini bertaraf etmekle Alkazar ve sair İspanya şehirlerinin uğradıkları felaketten kurtulduğunu" söylemiş ve "bütün Yunanlıların tabii reisleri olan Metaksas'ın etrafında toplanarak refah yolunda ilerlemeleri" temennisinde bulunmuştur (28.09.1936). Oyunların açılışına antik dramalar ve halk dansları gibi Yunan kültürünü yansıtan öğeler konulmuştu. Metaksas, milliyetçi duruşunu oyunlara yansıtmak ve tarihe bir iz bırakmak istemişti (Cıvralı, 2020: 173).

Metaksas, beden eğitiminin karakteri şekillendirmedeki rolünün zihinsel, kültürel veya akademik eğitimden daha fazla olduğunu düşünüyordu. Mevcut rejimi Üçüncü Yunan Medeniyeti olarak tanımlıyordu. Birincisi Antik Yunan (ama daha ziyade Sparta), ikincisi Bizans'tı. Yabancıların ve yabancı unsurların olmadığı, Antik Yunan ve Bizans'ı yani Ortodoks Hıristiyan geleneğini aynı potada birleştiren bir medeniyetti, Üçüncü Yunan Medeniyeti. Öncelikli olarak vatan ardından kral, din ve aile unsurlarından oluşuyordu (Ploumidis, 2016). Bu bağlamda esin kaynağı Hitler'di. Zira Hitler, entelektüelliğin hiçbir değeri olmadığına ve sağlıklı ve dinç bir vücutla birleştirilmediği takdirde yıkıcı olabileceğine inanıyordu (Albanidis ve Ioannidis, 2014: 17). Ayrıca Hitler de kendi rejimini Üçüncü Reich olarak adlandırıyordu.

Yunanistan’da da İki Savaş Arası Dönemden çok önce, beden eğitimi ve spor ile ilgili kanunlar çıkarılıp, yeni kurumlar tesis edilmişti. Yunanistan bağımsız olduktan hemen sonra (1832), 1834’te ülkenin ilk başkenti Nafplion’da halka açık bir spor salonu inşa edilmişti. Kral Otto döneminde (1832-1862) Olympia’da düzenlenen “Antik Oyunlar” gibi bir spor festivali fikri sürekli olarak gündeme getirilmekteydi. Belli ki bu durum dönemin İçişleri Bakanı İoannis Kolettis’in dikkatini çekmişti. Kolettis içinde çıplak atletizm (Antik Yunan’da olduğu gibi), binicilik ve müzik yarışmaları olan Pan-Helen oyunları fikrini ortaya atmıştı. Ancak bu fikir 1859’da ilk Olympia Oyunları Atina’da Loudovikou Meydanı’nda yapılabilecek yürürlüğe konulamamıştı. Başarılı bir organizasyon olmayan bu oyunların tekrarı 1870’te bu sefer, daha önce kazılıp oyunlar için uygun hale getirilen Panathinaïkon Stadyumu’nda yapılmıştı. Olympia Oyunları 1875 ve 1889 yıllarında tekrarlandıktan sonra yerini 1891 ve 1893’te yapılan Pan-Hellenik Oyunlara bırakmıştı. Baron Pierre Coubertin tarafından yeniden canlandırılan 1896 Modern Olimpiyat Oyunları’ndan sonra Yunan sporunda yeni bir dönem başlamıştı (Kissoudi, 2008: 1743-1745). Antik çağlardan bu yana yapılan ilk olimpiyatın 1896’da Atina’da düzenlenmesiyle Olimpik Oyunlar Komitesi (1894) ve Yunan Atletizm ve Jimnastik Dernekleri Birliği (1897) kurulmuş ve bir spor kanunu oluşturulmuştu. 1899’da devlet, spor kulüplerinin işleyişini denetleyen bir yetkiye sahip olmuştu. Ancak Yunanistan’da da spor ve beden eğitimi politikaları İki Savaş Arası Dönemde farklı bir boyuta taşınmıştı (Baltas, 2021: 46).

Son tahlilde görüyoruz ki İki Savaş Arası Dönemin devleti ölümü öne sürmüyor, kendi ihtiyaç duyduğu yarar alanına göre yaşamı dağıtıyordu. Böylece siyasal otorite vatandaşını ölçmekte, değerlendirmekte, tasnif etmekte ve hiyerarşiye sokmaktaydı. Aslında Foucault’a göre Fransız Devrimi’nden bu yana dünya genelinde kaleme alınan tüm yasalar ve anayasalar devletin insanı ‘normalleştirme’ çabasını kabul edilir kılmaya çalışmaktadır (2007: 106). İki Savaş Arası Dönemde ‘normalleştirme’ çabası göze batacak şekilde belirginleşmiştir. Faşist devletler veya onlardan etkilenen tüm devletler kendi ‘kabul edilir’ veya ‘düzeltilebilir’ ama hepsinden önce ‘işe yarar’ vatandaşlarını biçimlendirme çabasına girmişlerdir.

İki Savaş Arası Dönemin ulusal beden yaratma çabası meşruiyet zeminini geçmişte aramaktaydı. Burada iki eğilim karşımıza çıkmaktadır. Birincisi Yunanistan’da gördüğümüz tarihteki ‘altın çağa’ atıf –ki bu Almanya ve İtalya’da da böyleydi. Hitler rejimi kendini Üçüncü Reich olarak tanımlarken, faşist İtalya’nın referansı Roma İmparatorluğu’ydü– ikincisi ise Türkiye’de

gördüğümüz Osmanlı geçmişinin üzerinden atlamak suretiyle Türklerin Anadolu'nun kadim halklarından biri olduğunu ve Türklüğün pek çok şeyin yaratıcısı olduğu iddiasını kanıtlama çabasıydı.

Antikite ile arasındaki bağı vurgulayan ve Anadolu'daki yenilgisinden sonra milli özgüveni beden terbiyesi üzerinden sağlamaya çalışan ve bu anlamda faşist Avrupa rejimlerini örnek alan Yunanistan'da İki Savaş Arası Dönem, köklere dönüş vurgusunun baskın olduğu bir zaman dilimiydi. Yunan ırkının Antik çağlardan günümüze devamlılığı hakkındaki tartışmaları içeren ve çeşitli kimlik arayışı biçimlerini gerektiren genel bir milliyetçi eğilim söz konusu idi. Devamlılık tezi, anayasal rejimin yerini bir diktatörlüğün aldığı 1936'dan sonra nihayetinde devlet politikasının bir parçası haline geldi (Kitroeff, 2004: 78-79). Antik geçmişin açıkça siyasi olmayan bir halk kutlaması örneği, 1927'de (Cumhuriyet dönemi, Venizelos hükümeti) Angelos Sikelianos ve Amerikalı karısı Eva Palmer-Sikeliano tarafından düzenlenen Delphi festivaliydi. Savaşlar arası dönemin önde gelen şairlerinden Sikelianos, klasik geleneklerin hümanizmi ve uluslararası anlayışı destekleyebileceğine inandığından, bu festival, eski Delphi'nin ruhunu 'canlandırma' girişimiydi. Diğer bir örnek, 1923 ve 1933 yılları arasında, mühendis Nikolaos Balanos'un "Partenon'un düşmüş ihtişamını yeniden yansıtmak ve binanın eski zamanlarda olduğu gibi görünmesini sağlamak için ama aynı zamanda onu hem Yunanlılar hem de yabancılar için daha güçlü ve modern bir imajla göstermek için" yürüttüğü Akropolis'teki kapsamlı restorasyon programıydı. Bir başka politika Yunanistan'ı olimpiyatlar aracılığıyla eski geçmişine bağlama fırsatını değerlendirme çabasıydı. Nitekim Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanistan, 1934'te Klasik Oyunların düzenlenmesine kadar giderek artan biçimde olimpiik harekette rol almıştır (Kitfoeff, 2004: 79). Devamlılık tezini yansıtır bir biçimde 1929'da Balkan Oyunları'nın başlamasından birkaç ay önce başbakan Venizelos şöyle diyordu:

Spor her zaman Yunan ulusunun yaşamıyla iç içe olmuştur; çağdaş Yunanlar onu sadece bir zorunluluk olarak değil daha ziyade atalarımızın bize dayattığı kutsal bir gelenek olarak kabul etmelidir... Geleneğin ve asil ideallerin koruyucusu ve sporun ulusun fiziksel bekası ve büyük ideal ve değerler için oynayabileceği aktif rolün farkında olan mevcut hükümet spora ahlaki ve maddi destek sağlayacaktır. (Kissoudi, 2006: 184)

Benzer bir şekilde geçmişe ve geleneğe atıfta bulunan Ioannis Metaksas da 1938'de bir söylevinde "Bu stadı terleri ile sulayacak ve sağlam vücutlar yaratmak için asil bir öykünmeye zorlanacak siz genç sporcular, ortak atalarımız tarafından öğretilen ve uygulanan Spartalıların disiplini, asla

unutmayın ki, ulusları güçlü yapandır. Burada vücudunu güçlendirdiğin zaman ruhunun da sağlam olacağını unutma.” diye sesleniyordu (Albanidis ve Ioannidis, 2014: 17). Burada verilen referansın Antik Atina değil, Sparta oluşu dikkat çekicidir. Otoriter bir devlet adamının referansının felsefesi, sanatı ve demokrasisi ile öne çıkan Atina değil, askeri disiplini, savaşçılığı ve oligarşisi ile Sparta olması elbette şaşırtıcı değildir. Bu söylevde de Atina olmasa bile Sparta üzerinden bir devamlılık söylemi dikkat çekmektedir.³

Türkiye’de de beden terbiyesi ve sporun 1930’lardaki canlanması Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil teorisi etrafında yoğunlaşan tartışmalarda ifadesini bulmuştu. Bu dönemde Türklerin pek çok modern sporun yaratıcısı olduğunu iddia eden çok sayıda kitap ve makale yayınlanmış; spor ve sportmen kelimelerinin dahi Türkçe olduğuna dair tezler ortaya atılmıştı. Devamlılık söylemi bağlamında yine Orta Asya’daki Türk medeniyetleri ile Kemalist rejim arasındaki bağ vurgulanmaktaydı (Akın, 2018: 65-66). Türk Tarih Tezi, Mezopotamya, Anadolu ve Orta Doğu uygarlıklarının kurucularının Türk olduklarını vurgulayarak, Anadolu’nun ilk çağlardan beri Türk yurdu olduğunun da üzerinde durmakta ve Batı medeniyetinin asli unsurları olarak görünen Yunan ve Roma Medeniyetlerinin asıl kurucularının Türk olduğunu iddia etmekteydi. Tüm bunlar Türk ulusunu Batı uygarlığı içinde saygın bir yere yerleştirmek ve oryantalist ön yargılarla başa çıkmak isteyen ve Osmanlı geçmişini bir kokuş olarak nitelendiren resmi görüşün yansımalarıydı. Kendi döneminde de başta yöntemsel olmak üzere pek çok eleştiri almıştı (Şimşek, 2012) ama Anadolu’nun ilk uygarlıkları ile Türkiye Cumhuriyeti arasında bir bağ kurduğu için devamlılık teziyle örtüşüyordu.

Özetle Türkiye ve Yunanistan, savaşlar sonrası demografik ve toplumsal yıkımı onarmak amacıyla beden politikalarını ulus inşasının merkezine yerleştirmiştir. ‘Milli anatomi,’ vatandaş bedenini hem fiziken güçlendirme hem de ideolojik olarak biçimlendirme amacını taşımıştır. Bu süreçte beden, rejimlerin beka stratejilerinin ve modernleşme projelerinin taşıyıcısı haline gelmiştir.

Kadın Bedenine Medikal Yaklaşımlar

Savaşlar arası dönemin ortak bir özelliği, geleneksel toplumun hâkim ataerkil yapısına rağmen, kız çocuklarının sporla ilişkisini güçlendirme çabasıydı. Özellikle Türkiye şarkiyatçı egzotik harem kadını imgesini Kemalist modern kadın imgesi ile değiştirmek istiyordu. Kadının kamusal alanda daha görünür olmasının altyapısı hazırlanıyor, evlerinde inzivada olan Müslüman kadın portresinin şarkiyatçıların gözünde silinmesi hedefleniyordu. Yeni kadın sade

ve sağlıklı olmalı, süssüz güzelliği, becerikliliği ve bilimsel dünya görüşü ile tanınmalıydı. Bu bağlamda çarşaf karşıtlığı hijyen sorunu ve sağlıklı olmaması nedeniyle de eleştiriliyordu. Bu iddialara göre kadın vücudu çarşafı güneş almıyor, havalanamıyordu (Bozdoğan, 2020: 104-109). Kadının imajının bir sorun olarak ele alınıp değiştirilmesi gerektiği kaygısını Yunanistan'da da görüyoruz. Bir milyondan fazla Anadolu ve Trakya mültecisinin nüfusun dörtte birini oluşturduğu ve çoğunun görüntüsünün Batılı değil Doğulu kadın imajını çağrıştırdığı Yunanistan'da kadının görüntüsü ve sağlığı önem teşkil edecekti.

Türkiye ve Yunanistan'a örnek teşkil eden Almanya'da kadının biyolojik işlevi, onu, nüfus politikası meselelerinde Nazi liderlerinin ilgi odağı haline getirmişti. Bu, elbette yalnızca 'Aryan ırkı' için geçerliydi; diğer ırklardan kadınlar ölesiyeye çalıştırılabilir veya toplama kamplarında işkence görebilirdi. Aryan kadınların üreme kapasitelerini korumak için karmaşık yasalar hazırlandı. Kadınların siyasi hayattan dışlandığı Nazi Devleti'nde başrolü erkekler çok net bir şekilde oynarken, Naziler kadınları tamamen erkeklere tabi kıldıklarını kabul etmediler; daha ziyade, her bir cinsiyetin ulusun iyiliği için işlevini daha iyi yerine getirebilmesi için erkeklerin ve kadınların faaliyet alanları arasında bir doğal ayırım çizdiklerini iddia ettiler. Cinsiyet ayrımı konusundaki bu ısrar, Nazi politikasının hayatın her alanında kadınlara yönelik çok önemli bir özelliğiydi. Bu nedenle, Nazi toplumunda kadının konumu, ondan bağımsızlık, entelektüel yetenek veya rekabetçi bir ruh gibi 'doğal olmayan' nitelikler talep etmekten ziyade, ona 'doğal' niteliklerini, sempatisini, fedakarlığını ve yoldaşlığını sergileme şansı veren bir konumdu (Stephenson, 2012: 8-9).

Türkiye'de de yeni neslin geleceği ve sağlıklı nesiller yetiştirmek kadının sorumluluğu olarak görülüyordu. 'Sağlıklı kadın, sağlıklı nesiller doğururdu'. Tıp biliminin bir dalı Cumhuriyet ile birlikte ön plana çıkmıştı: 'kadın ruhiyatı' ya da kadın psikolojisi. Bu alan neredeyse her hekimin üzerinde söz söyleyebileceği bir konu haline gelmişti. Arka planda yatan önemli husus 'kutsal aile' idi. Burada söz konusu olan kadının bireysel kimliği değildi (Toprak, 2017: 360). Ruh sağlığı da beden sağlığı gibi toplumsal bir anlam üstlenmişti. Kamu İktisadi Teşekküllerinde ortaya çıkan spor tesisleri erkeğin olduğu kadar istihdam edilen kadınların da beden sağlığını hedeflemekteydi. Sümerbank gibi bazı iktisadi teşekküllerde çok sayıda kadının istihdam edilmesi nedeniyle, onların refahı ve eğitimi, devletin ve şirket yönetiminin büyük bir sorumluluğuydu. Kadın çalışanlara, kampüste erkek meslektaşlarının olduğu gibi eşit fırsatlar verilmesine yönelik bir

politika vardı. Kadın çalışanların modern spor faaliyetlerine katılımları teşvik ediliyordu (Doğan ve Pulhan, 2022: 519). Bunlara ek olarak, Olimpiyat oyunlarına Müslüman bir ülkeden katılan ilk kadın olan Halet Çamlıbel, 'yeni modern Türk gençliğinin bir örneği' olarak kabul edilmişti (Doğan ve Pulhan, 2022: 512-514). Ayrıca çıkarılan kanunlarla beraber, İstanbul Üniversitesi'nde kurulan puerikültür (çocuk bakımı) kürsüsü, kız okullarında öğretilen çocuk yetiştirme bilimi dersleri kadın ve yeni nesil arasında kurulan bağlantıyı gösteriyordu. Yine çocuk bakım evleri, Çocuk Esirgeme Kurumu öjenistlerin gözünde, Cumhuriyetin çocuğa ve gelecek nesillerin sağlığına verdiği önemi kanıtlar nitelikteydi (Alemdaroğlu, 2009: 415-416).

Yunanistan'da da annelerin korunması, irksal olarak güçlü torunlar elde etmek için bir ön koşul olarak görülüyordu. Bebek ölüm oranlarının düşürülmesi, annelere görevlerinin öğretilmesi ve çocuk sağlığının güçlendirilmesi için sosyal hijyen kurumlarının kurulması ve sosyal politikaların modernizasyonu öjeni ile puerikültür bağlantısı üzerine tıbbi söylemin odak noktalarını oluşturmuştur. Savaşlar arası dönemde Türk-Yunan Savaşı'nı (1919-1922) takiben Anadolu'dan gelen mültecilerin sağlık sorunları Yunan devleti için en büyük zorluklardan birini oluşturmaktaydı. Bebek ve çocuk ölümleri mülteci yerleşimlerinde diğer yerlerden daha çoktu (Theodorou ve Karakatsani, 2020: 59-61). 1920'lerde hükümet kadınları daha fazla çocuk doğurmaya teşvik ederken, kürtaja sert bir şekilde karşı çıktı. Bu annelik ideolojisi, ulusun refahını belirlemede çok önemli bir faktördü ve gelecek nesillerin bozulmasına karşı caydırıcı bir rol oynadı. Otoriter Pangalos Rejimi döneminde devletin doğuma muhtaç olduğu bir noktada, hamile kadınların kayıt altına alınması ve tıbbi gözlemi ulusal bir politika aracı haline geldi. Doğumla ilgili profesyoneller ağı da gözetim altına alındı. Doktorlar ve ebeler, doğum kaydı yaptırmadıkları için cinayet suçlamasıyla karşı karşıya kalabilirken, polis raporu olmadan sütanne tutan kişiler para cezasına çarptırıldı. Yasa, bebeklerini terk eden annelere de hapis cezası verdi. Devlet, anneleri tamamen korumak için birkaç ay sonra, çocuk yetiştirme bilgisinin yaygınlaştırılmasını ve model bir bakım istasyonu ile Öjeni ve Doğum Kültürü Müzesi'nin kurulmasını sağlayan bir yasa taslağı hazırladı. Yine Ulusal Çocuk Yetiştirme Enstitüsü'nün kurulması tüm bu amaçlara hizmet edecekti. Pangalos'un rejiminin çökmesinden sonra bu idealler hayata geçmedi ancak Venizelos'un son liberal hükümeti bazı sistematik çalışmalar yapacaktı. Bebek ölümlerinin engellenmesi ve çocukların korunması öncelikli hale geldi. Ağustos 1928'den başlayarak on ay içinde bu amaçla on yedi kanun yapıldı. Bu kanunlardan bazıları doğrudan anneleri ilgilendiriyordu. Anneler eğitilecekti. Ulusal Anneliği ve Çocukluğu

Koruma Konseyi Hijyen Bakanlığı'nın altında tesis edildi. Bu, Mussolini'nin L'Opera Nazionale Maternità e Infanzia'sına benziyordu. 4 Ağustos Rejimi de 'erkek-asker' ve 'kadın-anne' ideallerine bağlı kaldı; öte yandan, spor sadece erkekler için değil, kadınlar için de çok önemli kabul edildi, çünkü sadece fiziksel olarak güçlü kadınlar sağlıklı çocuklar doğurabilecek ve geleceğin askerlerini yetiştirebileceklerdi. Geleneksel annenin rolü hâlâ saygı görüyordu ve kutsal olarak yüceltiliyordu. Ancak ilk kez genç kadınlar kitlesel olarak (devletin gözetimi altında) spor faaliyetlerine katılıyorlardı. Haftalık propaganda yayınlarının çoğu farklı sporları yapan genç kadınları gösteren fotoğraflarla bezeliydi. Kadınların görevleri, savaş alanında cesur ve disiplinli askerler değil, geleceğin askerlerini doğurmaya uygun, ruhu ve bedeni güçlü, vatanları için hayatlarını feda etmeye hazır militan anneler olmalı (Albanidis ve Ioannidis, 2014: 21). Bütün bunlar Yunan ırkının iyileştirilmesi için atılan adımlardı ve İki Savaş Arası Dönemin ruhunu yansıtıyorlardı. Ancak bir ölçüde kadınların yaşam standartlarının yükselmesine ve anneliğin değerinin geri getirilmesine katkıda bulundular (Theodorou ve Karakatsani, 2020: 63-66).

Türkiye'de de kadın bedeni hem modernleşmenin hem de ulusal kimliğin temsili haline gelirken, bu anlayışın bir yansıması olarak 1929 yılında ilk güzellik yarışması *Cumhuriyet* gazetesi tarafından düzenlenmişti. 2 Eylül 1929 yılında yapılacak müsabakaya Türk vatandaşı olan ve daha önce evlenmemiş genç kızlar katılabilecekti. Yarışmada Feriha Tefik Hanım birinci, Semine Hanım ikinci, matmazel Araksi Çetiniyan üçüncü olmuştu. Güzellik yarışmasına yoğun ilgi olduğu için gazete, bu yarışmayı her sene düzenleyeceğini ilan etmişti. Yeni rejimin kadın algısında güçlü ve sağlıklı nesiller doğuracak, yetiştirecek kadın yaratımı önemli bir role sahipti. Bu ideal gerçekleştirilirken kadın aslında çirkin ve güzel olarak sınıflandırılmıyor, güzellik sağlıklı olmakla ilişkilendiriliyordu. Bu tür yarışmalar rekabet çerçevesinde kadınları kendi kadın idealine yaklaştırmak istiyordu. Yarışmaların bir diğer anlamı ise Avrupa'daki Türk toplumuna yönelik harem ve selamlık algısını yıkmak ve yeni Türk kadınına göstermekti. Yukarıda da ifade edildiği gibi şarkiyatçı Türk kadını resmi yok edilmek isteniyordu. 10 Ocak 1930'da yapılan ikinci güzellik yarışmasında Mübeccel Namık Hanım birinci, Feriha Tefik ikinci, Nehzet İhsan Hanım üçüncü olmuştu. Bunu takiben Türkiye Güzellik Kraliçesi, Avrupa Güzellik yarışına katılmak için Paris'e gitmişti. Mübeccel Namık Hanım, bu yarışmada ilgi çekenlerden biri olmasına rağmen dereceye girememiş, 6 Şubat 1930 yılında Yunan Güzeli Alike Diplarakou Avrupa Güzellik Kraliçesi seçilmişti. Nihayet, Keriman Halis, 31 Temmuz 1932'de Brüksel'de düzenlenen Dünya Güzellik yarışmasında

birinci olmuştu. Keriman Halis'in 1932 yılında Dünya Güzeli seçilmesi üzerine Mustafa Kemal Atatürk, konu ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmişti (Çakır, 2019: 335-338):

...Türk ırkının dünyanın en güzel ırkı olduğunu tarihi olarak bildiğim için Türk kızından birinin Dünya güzeli intihap olunmuş olmasını çok tabii buldum. Fakat Türk gençlerine bu münasebetle şunu da tahattur ettirmeği lüzumlu görürüm.

Müftehir olduğumuz tabii güzelliğinizi fenni tarzda muhafaza etmesini biliniz ve bu yolda uyanık bir tekâmülün mütemadi tahakkukunu ihmal etmeyiniz. Bununla beraber asıl uğraşmaya mecbur olduğunuz şey analarınızın ve atalarınızın oldukları gibi yüksek kültürde ve yüksek fazilette dünya birinciliğini tutmaktır.

Şekil 3: Keriman Halis Cumhuriyet gazetesinin 1 Ağustos 1932 tarihli sayısının kapağında⁴

Bu sözlerdeki yüksek kültür ve yüksek fazilet vurgusu önemlidir. Türkiye devletinin resmi beden politikası milli verimlilik yani sağlıklı askerler ve iş gücü yetiştirmek ve bunu yaparken kadına da milli bir görev olarak sağlıklı nesiller yetiştirmeyi biçerken vatandaşın entelektüel anlamda da kendini yetiştirmesine önem vermektir. Elbette bu kontrollü bir entelektüellikti. Yani rejime tehdit olmayan ve Osmanlı'dan kopuş tezi doğrultusundan sapmayan bir entelektüellik. Kadının ve erkeğin yüksek bir kültüre sahip olması ülkenin Batı'daki imajını değiştirmek açısından da önemseniyordu.

Yunanistan'da Alikı Diplarakou'nun 1930'daki birinciliği üzerine 6 Şubat 1930 tarihli *Kathimerini* gazetesi şunları yazmıştı:

...Bayan Diplarakou, eğitimi, zekayı ve güzelliği, her şeyden önce kurumsal güzelliği birleştiriyor...Güzel Yunan kadınının dünkü zaferi Yunanistan için, Yunan asaletinin en güzel reklamı, en ciddi şekilde tanınması ve aynı zamanda yaklaşan Ulusal Yüzücü Yıl kutlamalarının en güzel girizgâhidir.⁵

Şekil 4. Alikı Diplarakou *Kathimerini* gazetesinin 7 Şubat 1930 tarihli sayısının kapağında⁶

Tıpkı Türkiye’de olduğu gibi, Yunanistan’da da bu birincilik meselesi ulusal imajla doğrudan ilişkiliydi; Diplarakou’nun yalnızca fiziksel güzelliğiyle değil, aynı zamanda zekâsıyla öne çıkan zaferi ulusal gururu pekiştiriyor ve ‘güzel ve zeki’ kadın imgesiyle Yunan kadını için ideal bir prototip sunuyordu. Bu ideal kadın imgesinin ötesinde, Yunan hükümetleri kadın bedenine yönelik ilgilerini yalnızca temsili düzeyde bırakmamış; annelik ve çocukluk ekseninde somut sosyal politikalarla da pekiştirmişlerdir. Örneğin, otoriter Metaksas rejimi uyguladığı sosyal politikalarla başlıca iki nedenle anneliğin ve çocukluğun korunmasına odaklanmaktaydı; birincisi, rejimin siyasi sermayesini güçlendirmek, ikincisi, ulusun biyolojik ve tarihi geleceğinin annelerin ve çocukların sağlığına bağlı olduğuna dair inanç. Anneler ve çocuklar için refah hizmetlerinde getirilen değişikliklerden bazıları, rejimin annelik ve çocukluk politikasının uygulanmasında yürütme kolu olarak görev yapan Çocukların Refahı için Vatansız Vakfın (Πατριωτικόν Ίδρυμα Κοινωνικήσ Προστασίας και Αντιλήψεωσ- Π.Ι.Κ.Π.Α.)⁷ örgütlenmesinde tespit edilebilir. Faaliyetlerinin kurumsal çerçevesindeki değişiklikler, devlet finansmanındaki artış ve Refah Bakanlığı’nın sıkı denetimi, rejimin ideolojisini alt sınıflar arasında yaymak için vakfa verilen yeni role işaret ediyordu (Theodorou ve Karakatsani, 2020: 79-80). Metaksas rejimi örneğinde, anneliğe ilişkin politika, demografik hedeflere ulaşılmasıyla bağlantılı değildi. Aile değerlerine yapılan vurguya rağmen, rejim hiçbir zaman doğurganlığı artırmaya yönelik özel bir politika benimsemedi; bu nedenle diğer otoriter rejimlerde olduğu gibi genç çiftlere maddi teşvikler sunmadı. Bunun yerine rejim, çoğunlukla alt sınıf annelerin eğitime ve gözetimine önem verdi. Annelere broşürler aracılığıyla annelik görevleri öğretildi ve danışma istasyonlarında bireysel tavsiyeler verildi (Theodorou ve Karakatsani, 2020: 83). Bu danışma istasyonlarına benzer bir yapı Nazi Almanya’sında da görülmüştür. Nazi yönetiminin birincil amacı, ulusun ‘kalıtsal açıdan değerli’ çocuklarını korumaktı. Bu amaçla doğum oranlarıyla olduğu kadar çocuk refahına yönelik hizmetlerle de ilgilenilmiştir. Haziran 1935’te kabul edilen bir yasaya göre doğum yardımının artmasını ve doğum sonrası bakımına yönelik destekleri sigorta fonları üstlenecekti. Nazilerin refahtan sorumlu örgütü NSV’nin ‘kadın ve çocuktan sorumlu biriminin’ 1938’in ortasında yirmi beş bin tavsiye merkezi vardı ve on milyondan fazla kadın buralara danışmıştı. Nazilerin kadının doğum ve doğum sonrası durumu için olan kaygısı devletin ihtiyaçları ile ilgiliydi. Sağlıklı ebeveynler sağlıklı çocuklara sahip olurdu. Sağlıklı çocuklar da geleceğin sağlıklı ebeveynleri olacaklardı (Stephenson, 2012: 45).

Foucault’nun biyopolitika kavramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, Türkiye ve Yunanistan’da kadın bedeni, yalnızca bireysel bir varlık değil,

nüfusun düzenlenmesi, sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi ve ulusun biyolojik devamlılığının güvence altına alınması bağlamında merkezi bir devlet meselesi haline gelmiştir. Devletin yaşamı yönetme stratejileri doğrultusunda kadınlara biçilen roller—anneliğin teşviki, doğurganlık politikaları, hijyen uygulamaları ve güzellik yarışmaları gibi araçlarla—bedenin disipline edilmesini ve ideolojik olarak şekillendirilmesini hedeflemiştir. Bu anlamda, güzellik yarışmalarından annelik politikalarına kadar uzanan tüm uygulamalar, bireyin bedeni üzerinden kolektif yaşamın denetlenmesini ve arzulanan ulusal kimliğin inşasını mümkün kılan biyopolitik müdahaleler olarak okunabilir.

Son olarak, makalede beden politikaları açısından Türkiye ve Yunanistan'ı karşılaştırırken, her ne kadar bu iki ülkenin dönemin faşist rejimleriyle benzeyen politikaları incelenirse de, kadınları ilgilendiren beden politikaları bağlamında, İki Savaş Arası Dönemde diğer Batı ülkeleri ve Sovyetler Birliği'nde de kadınların statü ve fırsatlar bakımından daha avantajlı olmadığını altını çizmek önemlidir. Örneğin aynı dönemde Fransa'da nüfusun azalmasına yönelik bir kaygı ile Almanya'da olduğu gibi kürtaj yasaklanmış ve doğum kontrolüne yönelik kısıtlayıcı önlemler tesis edilmiştir. Öyle ki 1942'de Fransa'da kürtaja yönelik verilen cezalar arasında idam ihtimal dahilindedir. Sovyetler Birliği'nde kürtaj yasaldır ama devlet doğum oranlarının artmasına yönelik önlemler almaktadır (Stephenson, 2012: 3-5).⁸

Sonuç

Bu makale, Türkiye ve Yunanistan'ın kendi İki Savaş Arası Dönemlerinde (1923–1939) benimsedikleri beden politikalarını karşılaştırmalı bir perspektifle incelemiş, bu iki komşu ülkenin ulus inşa süreçlerinde nasıl benzer stratejilere başvurduğunu ortaya koymuştur. Foucault'nun biyopolitika ve biyoiktidar kavramları çerçevesinde analiz edilen bu stratejiler, devletlerin vatandaş bedenine yönelik müdahalelerinin yalnızca bireysel sağlığı değil, ulusal idealleri ve toplumsal düzeni hedeflediğini göstermektedir.

Her iki ülke de savaşlardan yorgun düşmüş, nüfusu azalmış ve ulusal bütünlüğünü tesis etme arayışında olan toplumlar olarak, sporu, öjeniyi ve gençliğin fiziksel gelişimini merkeze alan politikalar üretmiştir. Almanya ve İtalya'daki faşist rejimlerin etkisi açık olmakla birlikte, bu etkiler her ülkenin kendi tarihsel, kültürel ve sosyal bağlamında biçimlenmiştir. Türkiye'de Kemalist modernleşme projesiyle, Yunanistan'da ise Venizelos ve ardından Metaksas yönetimleriyle birlikte, genç bedenin inşası hem ideolojik hem

de fiziki düzlemde sistematik bir devlet politikası haline gelmiştir. Sporun bireysel gelişimin ötesinde kolektif bir görev olarak görülmesi, beden rejim sadakatinin taşıyıcısı olması yönündeki anlayışla da örtüşmektedir.

Kadın bedeni ise her iki ülkede de ulusun biyolojik ve kültürel devamlılığının merkezi bir unsuru olarak konumlandırılmış; annelik, doğurganlık ve fiziksel sağlık devlet müdahalesiyle düzenlenmiştir. Hijyen, güzellik, annelik ve çocuk yetiştirme politikaları, kadınların kamusal hayata katılımını belirli normlar çerçevesinde yeniden tanımlarken, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden inşasına da hizmet etmiştir. Bu süreçte güzellik yarışmaları, spor faaliyetleri, anne-çocuk sağlığı merkezleri ve eğitici dergiler gibi araçlarla kadınlar rejimlerin öngördüğü ideal vatandaş formuna yönlendirilmiştir.

Türkiye ve Yunanistan'ın ulusal beden kurgusu, sadece birbirine benzemekle kalmamış, aynı zamanda birbirini izleyen ve etkileyen dinamiklerle şekillenmiştir. Her iki ülkede de beden devletleştirilmesi ve nüfusun 'verimli' hale getirilmesi, dönemin ulus-devlet mantığının en görünür örneklerinden biri olmuştur. Dolayısıyla, İki Savaş Arası Dönemde beden politikaları yalnızca totaliter rejimlerin değil, dönemin genel siyasal-toplumsal ikliminin bir parçası olarak görülmelidir.

Sonnotlar

1- Spor yoluyla yakınlaşma konusunda öncü rol, Venizelosçu Liberal Parti'yle her zaman iyi ilişkiler sürdüren Panionios Jimnastik Derneği Başkanı Dimitros Dallas tarafından üstlenildi. 1924 Paris Olimpiyatları'nda Dallas, Yunan Atletizm Federasyonu yöneticisi Pavlos Manitakis ile "Balkan temsilcileriyle spor ilişkilerinin kurulması ve Balkan oyunları için bir anlaşma yapma" yetkisine sahipti. 1928 Amsterdam Olimpiyatları'nda Dallas'ın da katıldığı Yunan heyeti, Yugoslavya, Romanya ve Türkiye temsilcilerini bir toplantıya çağırdı. Katılımcılar tarafından fikrin coşkuyla karşılanmasının ardından, Yunan temsilcileri, yetkilendirilmedikleri halde, katılımcıların masraflarını karşılayarak Balkan oyunlarını düzenlemeyi önerdiler. Yunan Atletizm Federasyonu, Selanik'te Balkan devletleri arası bir toplantı düzenledi ve Romanya, Yugoslavya, Bulgaristan ve Türkiye temsilcileri Yunanların önerisini kabul etti (Manitakis,1962: 442).

2- İttihat ve Terakki Cemiyeti zamanında kutlandığı bilinen diğer bayramlar Çocuklar Bayramı, Ağaç Bayramı, Çiçek Bayramı ve Mektebliler Bayramı'dır.

3- Yunanistan'daki devamlılık söyleminin ilişkili olduğu hususlardan biri 'Yunanlık' (Ellinikotita) kavramıdır. Stephanos Koumanoudis'e göre kavram, ilk kez 1851'de Konstantinos Pop tarafından bir edebiyat eleştirisinde kullanılmıştır. Ancak, kavramın anlamı üzerine en önemli tartışmalar 1930'larda, 'otuzlar kuşağı' olarak

bilinen grup tarafından yürütülmüştür. Genel hatları ile ‘Yunanlık’ kavramı; ulusal karakter ve kültürel kimlikten, Yunan olan veya olmayan kim tarafından üretilmiş olursa olsun Yunanca temalı sanat, müzik ve edebiyata ve Yunan kültürünün genel özgünlüğüne kadar birçok anlama gelebilir. 1930’larda, Yunan sanatında “otuzlar kuşağı” olarak bilinen grup ‘Yunanlık’ kavramını, geçmiş ile bugünü, mit ile tarihi birbirine bağlayan ve basit bir korunmadan ziyade yenilenmeyi teşvik eden estetik bir sentez olarak yeniden tanımlamıştır. Bu grubun çalışmaları, geleneği moderniteyle dengelemeyi ve yerel kimliği evrensel fikirlerle bütünleştirerek Avrupa ile eşit düzeyde ilişki kurmayı amaçlamıştır (Tziovas, 2008: 287-291).

4- Cumhuriyet (1932). *Türkiye Güzeli Keriman Halis H. Dünya Kraliçesi İntihap Edildi*. 6 Şubat 2025 tarihinde <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/oku/192/1932-08-01/1> adresinden alınmıştır.

5- Η Καθημερινή (1930). *Η Αλίκη Διαπλαράκου Μις Ευρώπη*. 16 Ocak 2025 tarihinde <https://www.kathimerini.gr/k/100yk/1016807/i-aliki-diplarakoy-mis-eyropi/> adresinden alınmıştır.

6- Η Καθημερινή (1930). *Η Αλίκη Διαπλαράκου Μις Ευρώπη*. 16 Ocak 2025 tarihinde <https://www.kathimerini.gr/k/100yk/1016807/i-aliki-diplarakoy-mis-eyropi/> adresinden alınmıştır.

7- Vakıf 1929-1939 yılları arasında Çocuk Koruma Vatansever Vakfı (Πατριωτικό Ίδρυμα Προστασίας Παιδιού) adıyla hizmet vermişti. 1914’te Kraliçe Sofia tarafından kurulan Yunan Kadınları Vatansever Derneği’nin (Πατριωτικός Σύλλογος Ελληνίδων) devamı niteliğindedir.

8- Kadınlara yönelik bir diğer mesele de temsildir. 1933’te Britanya Parlamentosu’nda on beş kadın vardır, Almanya’da bu sayı otuz beştir. Almanya tek parti devleti olduğunda kadınlar siyasi temsil haklarını kaybetmişlerdir ancak Almanya’nın iki komşusu Fransa ve İsviçre’de 1920’ler ve 30’larda kadının seçme hakkı henüz hiç olmamıştır. Sovyetler Birliği’nde de 1918 ve 1938 anayasaları cinsiyet eşitliği vadetse ve kadınlar profesyonel ve bürokratik alanlarda daha görünür hale gelseler de üst düzey yönetici pozisyonlarında erkeklerin tekeli devam etmiştir (Stephenson, 2012: 3-4).

Kaynakça

Akın Y (2014). *“Gürbüz ve Yavuz Evlatlar:” Erken Cumhuriyet’te Beden Terbiyesi ve Spor*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Agamben G (2013). *Kutsal İnsan, Egemen İktidar ve Çıplak Hayat*. Çev. İ Türkmen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Albanidis E ve Ioannidis P (2014). The Role of Sport in the Totalitarian Regime of Metaxas in Greece (1936-1941) Compared to National Socialism in Germany. *Revista de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport*, 32(2), 15-23.
- Alemdaroğlu A (2017). Öjeni Düşüncesi. İçinde: T Bora (der), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Milliyetçilik*, Cilt 4, 4. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 414-421.
- Aslan DA (2011). Cumhuriyetin Törensiz Meşruiyeti: Ulus-devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar (1923-1938). (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Baltas A (2021). *Προσφυγικά Αθλητικά Σωματεία στον Μεσοπόλεμο 1922- 1940*. İlia: Ekdoseis Balta.
- Bora T (2017). *Cereyanlar, Türkiye'de Siyasi İdeolojiler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bozdoğan S (2020). *Modernizm ve Ulusun İnşası: Erken Cumhuriyet Türkiyesi'nde Mimari Kültür*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Cha V D (2009). A Theory of Sport and Politics. *The International Journal of the History of Sport*, 26(11), 1581-1610.
- Cıvralı S R (2020). *Atletik Politika: Spor ve İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cumhuriyet Gazetesi Çevrimiçi Arşivi (<https://egazete.cumhuriyet.com.tr/>)
- Çakır G (2019). Atatürk Dönemi'nde Çocuk, Kadın ve Aile Algısı. (Basılmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Demirözü D (2007). *Savaştan Barışa Giden Yol, Atatürk-Venizelos Dönemi Türkiye-Yunanistan İlişkileri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Doğan H ve Pulhan H (2022). Sports and Recreation in the Modern Industrial Campuses of the Early Republican Turkey (1923-1945). *The International Journal of the History of Sport*, 39(5), 510-535, DOI: 10.1080/09523367.2022.2081157.
- Foucault M (2007). *Cinselliğin Tarihi*. Çev. H U Tanrıöver, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault M (2024). *Biyopolitikanın Doğuşu: Collège de France Dersleri 1978-1979*. Çev. A Tayla, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Hobsbawm E (2004). Introduction: Inventing Traditions. İçinde: E. Hobsbawm ve T. Ranger (der), *The Invention of Tradition*, Cambridge: Cambridge University Press, 1-14.
- Güneş G (2025). Türkiye Yunanistan Spor Faaliyetleri (1930-1950). *Türkiyat Mecmuası*, 35(1), 113-142. <https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.1668170>
- Karagioeđiou E (2010). *Σωματική Άσκηση, Έμφυλες Ταυτότητες και Ελληνικότητα στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου: το Περιοδικό "Ελληνική Αγωγή"*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Midilli: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Kuruloglu F (2023). Sports Diplomacy and Propaganda in Turkish Foreign Policy in the Early Republican Period. *The International Journal of the History of Sport*, 40 (2-3), 111-124. <https://doi.org/10.1080/09523367.2022.2159386>

Keys J B (2013). Dictatorship and international Sport: Nazi Germany. İçinde: *Globalizing Sport: National Rivalry and International Community in the late 1930s*, Cambridge: Harvard University Press, 115–133.

Kitroeff A (2004). *Wrestling with the Ancients: Modern Greek Identity and the Olympics*. New York: Greenworks.

Kissoudi P (2006). Greece, Balkan Games and Balkan Politics in the Interwar Years (1929-1939). (Basılmamış Doktora Tezi). Leicester: De Montfort University.

Kissoudi P (2008). Sport in the Balkans Before the Early 1930s. *The International Journal of the History of Sport*, 25(13), 1740-1770, DOI: 10.1080/09523360802367315

Köktener A (2004). *Bir Gazetenin Tarihi: Cumhuriyet*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Manitakis P N (1962). *100 Χρόνια Νεοελληνικού Αθλητισμού, 1830-1930*. Atina.

Murray B (1996). *The World's Game: A History of Soccer*. Chicago: University of Illinois Press.

Panagiotis Dimitrakopoulos Arşivi

Ploumidis G S (2016). *To Καθεστώς Ιωάννη Μεταξά 1936-1941*. Atina: Vivliopoleio tis Estias.

Stephenson J (2012). *Women in Nazi Society*. London: Routledge.

Şimşek A (2012). Türk Tarih Tezi Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiye Günlüğü* 111, 85-100.

Yılmaz H (2013). *Becoming Turkish: Nationalist Reforms and Cultural Negotiations in Early Republican Turkey: 1923-1945*. New York: Syracuse University Press.

Theodorou V ve Karakatsani D (2020). Eugenic Concerns, Population Policies and Puericulture in Interwar Greece. *Historical Review / La Revue Historique*, 17, 53-90, DOI: 10.12681/hr.27067.

Tziovas D (2008). Reconfiguring the past: Antiquity and Greekness. İçinde: D. Damaskos ve D. Plantzos (der), *A Singular Antiquity: Archaeology and Hellenic Identity in Twentieth-Century Greece*. Athens: Mouseio Benaki, 287-298.

Toprak Z (2017). *Türkiye'de Yeni Hayat: İnkılap ve Travma 1908-1928*. İstanbul: Doğan Kitap.

H Καθημερινή (06/02/1930). *Η Αλίκη Διπλαράκου μισ Ευρώπη*. <https://www.kathimerini.gr/k/100yk/1016807/i-aliki-diplarakoy-mis-eyropi/> Son Erişim Tarihi 16/01/2025.

Yunan Parlamentosu Dijital Arşivi (<http://catalog.parliament.gr/>)

498 Baltas G G (2025). Modern Ulusun Anatomisi: Türkiye ve Yunanistan'da Beden Politikaları (1923-1939). *Mülkiye Dergisi*, 49(3), 464-498.